

Janette Saari

**YHDEKSÄSLUOKKALAISTEN AJATUKSIA
KOULUKIUSAAMISEN
ENNALTAEHKÄISYSTÄ JA SIIHEN
PUUTTUMISESTA YLÄKOULUSSA**

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Pro Gradu -tutkielma
Maaliskuu 2023

TIIVISTELMÄ

Janette Saari: Yhdeksäsluokkalaisten ajatuksia koulukiusaamisen ennaltaehkäisystä ja siihen puuttumisesta yläkoulussa
Pro Gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Maaliskuu 2023

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli ensisijaisesti selvittää, mitä yhdeksäsluokkalaisten oppilaat ajattelevat koulukiusaamisen ennaltaehkäisystä ja siihen puuttumisesta yläkoulussa. Lisäksi tarkastelun kohteena ovat ne konkreettiset keinot, joiden avulla oppilaat toivoisivat koulukiusaamista kouluissa ehkäistävän ja puuttuttavan siihen. Tutkimukseen osallistui yhdeksäsluokkalaista kahdesta eri yläkoulusta. Käsitteitä koulukiusaamisesta tutkittiin käyttämällä eläytymismenetelmälle tyypillisiä kehyskertomuksia. Yhteensä tutkimukseen vastasi 192 oppilasta.

Tutkimus on laadullinen tutkimus ja sen tekoa ohjaa fenomenografinen tutkimusote. Tutkimuksen aineisto kerättiin eläytymismenetelmän avulla, mikä on tyypillinen aineistonkeruumenetelmä fenomenografialle. Tutkimuksen aineisto kerättiin toisesta koulusta joulukuun 2022 aikana ja toisesta koulusta tammikuun 2023 aikana. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla, josta se luokiteltiin kolmeen eri pääluokkaan sekä kiusaamisen ennaltaehkäisyssä että kiusaamiseen puuttumisessa. Kiusaamisen ennaltaehkäisyssä pääluokiksi muodostuivat 1) Valvonnan tehostaminen, 2) Opettajan toiminta sekä 3) Rangaistusten koventaminen. Kiusaamisen puuttumisen pääluokiksi puolestaan muodostuivat 1) Koulun henkilökunnan suhtautuminen koulukiusaamiseen, 2) Matala kynnyks kiusaamisesta kertomiselle sekä 3) Rangaistukset.

Tutkimustulokset osoittavat, että koulukiusaamisen hyvä ennaltaehkäisy ja riittävä puuttuminen mahdollistavat koulusta turvallisen paikan oppilaille. Ne myös edesauttavat luottamuksen syntymistä oppilaiden ja opettajien välillä. Oppilaat kokevat tai haluavat kokea koulun turvallisen paikkana. Lisäksi tutkimuksen tulokset osoittavat, että etenkin opettajilla on suuri rooli ja merkitys koulukiusaamisen ennaltaehkäisijoinä ja siihen puuttujina. Opettaja pystyy omalla toiminnallaan vaikuttamaan paljon siihen, tapahtuuko kiusaamista vai ei. Kuitenkaan opettaja yksin ei pysty kiusaamiseen vaikuttamaan, vaan kiusaamisen vastaisessa työssä vastuu on opettajien lisäksi myös oppilailta ja heidän huoltajillaan.

Avainsanat: koulukiusaaminen, kiusaamisen ennaltaehkäisy, kiusaamiseen puuttuminen, yläkoulu

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

ABSTRACT

Janette Saari: Ninth graders thoughts about prevention of bullying and intervening in upper comprehensive school

Master's thesis

Tampere University

Faculty of Education and Culture

March 2023

The purpose of this study was primarily to find out what ninth grade students think about preventing bullying and intervening in upper comprehensive school. In addition, the focus is on the concrete ways of preventing and intervening school bullying that students would appreciate and need. Ninth grade students from two different upper comprehensive schools participated in the study. The notions of bullying at school were studied by using frame stories typical of the method of empathy-based stories. In total, 192 students responded to the study.

Research is a qualitative research and is guided by a phenomenographic approach. The research material was collected by the method of empathy-based stories, which is a typical method of data collection for phenomenography. The research material was collected from one school during december 2022 and from the second school during january 2023. The material was analyzed by means of data-based content analysis, which was themed to three different main themes in both prevention of bullying and intervening of bullying. The main themes of prevention of bullying consisted 1) enhancement of controls, 2) teacher's pedagogical action, and 3) increasing punishment. The main themes of intervening of bullying, in turn, consisted the main themes 1) the attitude of school personnel at school, 2) easier to tell about bullying and 3) penalties

Research results show that good prevention of school bullying and adequate intervention make the school a safe place for students and increases trust between students and teachers. Pupils experience or want to experience the school as a safe place. In addition, the results show that teachers, in particular, play a major role and importance as prevention and decrease of school bullying. Through his or her actions, the teacher is able to influence a great deal of bullying or not. However, the teacher alone can not influence bullying, but in the work against bullying, responsibility lies not only for teachers but also by students and their carers.

Keywords: school bullying, bullying, prevention, intervening, upper comprehensive school

The originality of this thesis has been checked using the Turnitin OriginalityCheck service.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	KOULUKIUSAAMINEN	8
2.1	Kiusaamisen määritelmä.....	8
2.2	Roolit kiusaamisessa.....	11
2.3	Koulukiusaamisen muodot.....	12
2.4	Koulukiusaamisen vaikutukset.....	14
3	KOULUKIUSAAMISEEN PUUTTUMINEN	16
3.1	Koulukiusaaminen lainsäädännössä.....	17
3.2	Koulutason toimenpiteet.....	18
3.3	Luokkatason toimenpiteet.....	19
3.4	Yksilötason toimenpiteet.....	20
4	KOULUKIUSAAMISEN ENNALTAEHKÄISY	23
4.1	Ennaltaehkäisy koulun toimintakulttuurissa.....	23
4.1.1	<i>Tukioppilastoiminta</i>	25
4.1.2	<i>KiVa-kouluohjelma</i>	26
4.2	Kodin ja koulun välinen yhteistyö.....	26
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	28
5.1	Tutkimuksen tehtävä ja tutkimuskysymykset.....	28
5.2	Tutkimusmenetelmät.....	29
5.2.1	<i>Fenomenografia</i>	29
5.2.2	<i>Eläytymismenetelmä</i>	30
5.3	Aineiston keruu.....	31
5.4	Aineiston analyysi.....	33
6	TUTKIMUSTULOKSET	36
6.1	Koulukiusaamisen ennaltaehkäisy.....	36
6.2	Toiveita kiusaamisen ennaltaehkäisyyn.....	39
6.2.1	<i>Valvonnan tehostaminen</i>	40
6.2.2	<i>Opettajan pedagoginen toiminta</i>	41
6.2.3	<i>Rangaistusten koventaminen</i>	44
6.3	Koulukiusaamiseen puuttuminen.....	46
6.4	Toiveita kiusaamiseen puuttumiseksi.....	46
6.4.1	<i>Koulun henkilökunnan suhtautuminen kiusaamiseen</i>	47
6.4.2	<i>Matala kynnyks kiusaamisesta kertomiselle</i>	51
6.4.3	<i>Rangaistukset</i>	53
7	POHDINTA	56
7.1	Tulosten tulkinta ja johtopäätökset.....	56
7.2	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	61
7.3	Jatkotutkimusmahdollisuudet.....	64
	LÄHTEET	65
	LIITTEET	71

1 JOHDANTO

Kiusaaminen kouluympäristössä on valitettavan yleistä. Vaikka kiusaamisen vastaista työtä pyritään tekemään joka päivä, niin kiusaamista ja sen mahdollisuutta on kuitenkin vaikeaa poistaa kokonaan. Vaikka Suomessa koulukiusaaminen on yleisellä tasolla peruskoulussa vuodesta toiseen vähentynyt (Laitinen ym., 2020) niin silti kuitenkin kiusaaminen kouluissa on edelleen yleistä ja lähes arkipäivää. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen vuonna 2021 teettämästä tuoreimmasta kouluterveyskyselystä selviää, että kyseisenä vuotena jopa kuusi prosenttia pelkäästään 8. ja 9. -luokkalaisista oppilaista koki kiusaamista viikoittain (THL, 2021). Edellisenä vuotena, eli vuonna 2020 kyseinen luku oli puolestaan 5,6 prosenttia (THL, 2021). Vuodessa 8.–9.-luokkalaisten nuorten viikoittain kokema kiusaaminen on siis kasvanut 0,4 prosenttia. Kasvu on pientä, mutta silti tämä muutos saa lukijan mahdollisesti pohtimaan, mitä ylipäättään koulukiusaamisen ehkäisemiseksi kouluissa tehdään ja millä tavoilla siihen kouluissa puututaan.

Moni lapsi tai nuori saattaa ajatella, ettei kiusaamisesta kertomisessa aikuiselle ole mitään hyötyä, jolloin hän saattaa jättää kokonaan siitä kertomisen eteenpäin auttavalle taholle. Kiusattu saattaa kokea, ettei opettajilla, huoltajilla tai vanhemmilla ole keinoja puuttua kiusaamiseen sellaisella tavalla, joka voisi lopettaa kiusaamisen täysin (Mäntylä ym., 2013). Mikäli kouluissa aikuiset eivät jostakin syystä puutu kiusaamiseen, saattaa kiusaamisen uhri kokea sen vain vahvistuksena tälle ajatukselle (Höistad, 2003) ja näin kiusaaminen voi saada jatkoa.

Tämä tutkimus on laadullinen tutkimus, jonka aineisto kerättiin eläytymismenetelmää hyödyntäen. Aineisto kerättiin joulukuun 2022 ja tammikuun 2023 aikana kahden eri koulun yhdeksäsluokkalaisilta oppilailta sähköisen lomakkeen avulla. Tutkimuksen tarkoituksena oli ensisijaisesti selvittää, mitä yläkoulun viimeisellä luokalla olevat nuoret, eli yhdeksäsluokkalaiset, ajattelevat koulun keinoista puuttua kiusaamiseen ja

ennaltaehkäistä kiusaamista. Toinen tutkimuksen tarkoitus oli selvittää nuorten ajatuksia siitä, miten juuri he toivoisivat kiusaamista ennaltaehkäistävän ja siihen puututtavan koulussa. Tässä tutkimuksessa on tärkeää saada nuorten oma ääni kuuluviin, sillä ensisijaisesti he ovat niitä, joihin kiusaaminen vaikuttaa. Kouluterveyskyselyn (THL, 2021) tulosten mukaan kiusaamista kokeneista 8. ja 9.-luokkalaisista 50 prosenttia kokee, että kiusaaminen on loppunut tai vähentynyt siitä kerrottaessa eteenpäin. Luku on suuri, mutta mitä tapahtuu sille lopulle viidellekymmenelle prosentille, jotka eivät ole kokeneet saaneensa apua kiusaamiseen? Tällä tutkimuksella pyritään tavoittamaan myös sellaisia oppilaita, jotka kokevat kuuluvansa tähän puoliskoon.

Koulukiusaamista, siihen puuttumista ja sen ehkäisyä on tutkittu vuosien saatossa paljon (ks. esim. Hamarus, 2006, Hagman ym., 2014, Tiiri, 2022). Harvassa tutkimuksessa kuitenkin pääpaino on oppilaiden kokemuksilla siitä, millaisina he kokevat koulun tavat puuttua kiusaamistilanteisiin ja miten he mahdollisesti toivoisivat niihin puututtavan tai koulukiusaamista ennaltaehkäistävän. Opettajan puuttumista kiusaamistilanteisiin on myös tutkittu (ks. esim. Koistinen, 2012), mutta kiusaamisen puuttumiseen ja sen ennaltaehkäisyyn liittyy monitahoinen työyhteisö, eikä pelkästään opettaja yksin. Tutkimuksen kohdetta täytyy tutkia monipuolisemmin ja syvemmin monesta eri näkökulmasta, jotta haluttua tietoa tutkittavasta kohteesta voidaan tuottaa. Oppilaat, jotka omaavat jollakin tavalla henkilökohtaisen kokemuksen kiusaamistilanteisiin puuttumisesta, ovat erityisesti niitä, joilta tällaiseen tutkimukseen saa kallisarvoista tietoa. Mäntylän ja kumppaneiden (2013) teettämässä tutkimuksessa selvitettiin kiusaamiseen puuttumista, sen vastuukysymyksiä ja ennaltaehkäisyn keinoja kiusaamisen uhrin näkökulmasta. Parhaimmassa tapauksessa tämän tutkimuksen tulokset tuottavat uutta ja tärkeää tietoa siitä, miten koulun toimintakulttuuria mahdollisesti voitaisiin muuttaa kiusaamistilanteiden ehkäisyssä ja siihen puuttumisessa.

Tämän tutkimuksen teoriaosuus koostuu kolmesta teorialuvusta, jotka käsittelevät kiusaamista, sen ennaltaehkäisyä ja siihen puuttumista. Ensimmäisessä teorialuvussa käsitellään kiusaamisen määritelmää, sen eri rooleja, muotoja sekä mahdollisia kiusaamisen vaikutuksia. Toisessa teorialuvussa tarkastellaan kiusaamiseen puuttumista eri tasoilta, joita ovat koulu-, yksilö- ja luokkataso. Kolmas teorialuku käsittelee kiusaamisen

ennaltaehkäisyä sekä yleisimpiä käytössä olevia tapoja ennaltaehkäistä kouluissa tapahtuvaa kiusaamista. Lisäksi luvussa tarkastellaan kodin ja koulun välistä yhteistyötä. Teoriakatsauksen jälkeen paneudutaan tutkimuksen toteutukseen, jossa myös avataan kokonaisvaltaisesti tutkimusmenetelmiä sekä aineiston keruuta ja sen analyysiä. Luvussa kuusi käydään läpi tutkimuksessa esille tulleita tuloksia kahdessa eri teemassa: kiusaamisen ennaltaehkäisyssä sekä kiusaamiseen puuttumisessa oppilaan näkökulmasta. Tutkimuksen viimeisessä luvussa pohditaan tutkimusta ja sen kulkua kokonaisuudessaan, tarkastellaan ja tulkitaan vielä tutkimustuloksia nojautuen aiemmin tehtyihin tutkimuksiin samasta aiheesta sekä pohditaan tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä. Lisäksi lopuksi, tutkimuksen viimeisessä kappaleessa esitellään mahdollisia jatkotutkimusideoita.

2 KOULUKIUSAAMINEN

Koulukiusaamista on tapahtunut jo silloin, kun ilmiötä ei vielä edes tunnistettu tai koulukiusaamisesta ei osattu puhua. Vasta 1970 -luvun alussa koulukiusaamista on alettu järjestelmällisesti tutkimaan ja on voitu alkaa puhumaan siitä ilmiönä (Olweus, 1992). Koulumaailmaan kuuluvat olennaisesti erilaiset konfliktit ja välienselvittelyt, joita tapahtuu koulussa tavallisesti jokaisena päivänä. Tällaiset arjen erimielisyydet ja niiden selvittelyt eivät ole mitenkään haitallisia, vaan päinvastoin: ne kehittävät parhaimmillaan muun muassa lapsen sosiaalisia taitoja sekä opettavat lasta tunnistamaan ja säätelämään omia tunteitaan (Salmivalli, 2010).

Koulussa lasten käyttäytymiseen kuuluu olennaisesti hännääminen ja kiusoittelu, mikä voi aiheuttaa kiusoittelun kohteeksi joutuneessa oppilaassa erilaisia reaktioita, jotka täytyy selvittää yhdessä koulun aikuisten kanssa. Joku saattaa reagoida hännäämiseen leikkimielisesti vitsillä, kun taas toista oppilasta käyttäytyminen voi oikeasti satuttaa. Tällaiset tilanteet ovat kuitenkin yleensä hetkellisiä ja ohimeneviä, jolloin ei voida puhua systemaattisesta koulukiusaamisesta. Koulukiusaaminen eroaa muusta aggressiivisesta käyttäytymisestä sillä, että kiusaajan ja kiusatun roolijako sekä keskinäiset voimasuhteet ovat erityisen selkeät (Salmivalli, 2010). Tämän tutkimuksen teoriaosuudessa tehdään katsaus jatkuvaan, eli systemaattiseen koulukiusaamiseen, jonka määritelmää tarkastellaan syvemmin seuraavassa alaluvussa.

2.1 Kiusaamisen määritelmä

Kiusaaminen ilmiönä on vanha, jota tapahtuu monessa paikassa ja monella eri tavalla. Se on paikallinen ja globaali ongelma, jota myös tapahtuu jokaisessa ikäluokassa (Sharp & Smith, 1994). Siksi kiusaamiselle onkin vaikea muodostaa

yhtä ja samaa vedenpitävää määritelmää. Vaikka kiusaamisen määritelmät vaihtelevat hyvin laajasta määritelmästä kapea-alaiseen käyttäytymiseen (Hamarus, 2006), niin silti kuitenkin jokaisessa kiusaamisen erilaisessa määritelmässä ilmenee sama selite: kiusaaminen tarkoittaa yhteen tiettyyn henkilöön tahallisesti ja toistuvasti kohdistuvaa vihamielistä vallan tai voiman väärinkäyttöä (Salmivalli, 2010). Kiusaamisesta voidaan puhua silloin, kun yksilö on jatkuvasti alttiina yhden tai useamman henkilön negatiivisille teoille, ja joiden pyrkimyksenä kiusaajalla on tahallisesti tuottaa tai yrittää tuottaa kiusatulle epämiellyttävä olo. Näitä negatiivisia tekoja voidaan saada aikaan sanallisesti, fyysistä kontaktia käyttäen tai muilla tavoin, esimerkiksi ilmein, elein tai sosiaalisesti sulkemalla ulos ryhmästä (Olweus, 1992). Vaikka kiusaamisen määritelmät vaihtelevatkin jossain määrin lähteen mukaan, niin silti niiden yhtymäkohdat ovat kuitenkin samoja.

Hamaruksen, Holmberg-Kaleniuksen ja Salmen (2015) mukaan kiusaamista ilmiönä voidaan tarkastella kolmen tason kautta. Ensimmäinen taso on pintapuolinen tekojen taso, joka näkyy yhteisöissä ja josta yleensä puhutaan ääneen. Tekojen tasolla ovat muun muassa vaiennuttaminen, eristäminen sekä testaaminen eli ne teot, joiden avulla kuvaillaan, miten kiusattua on kiusattu. Toisella tasolla ovat ne tarinat, joita kiusatusta kerrotaan ja joiden avulla kiusatulle pyritään luomaan jonkinlainen erityinen maine yhteisössä. Viimeisellä eli kolmannella tasolla tarkastellaan kiusaamisen todellisia syitä eli sitä, mikä on perimmäinen syy sille, miksi kiusaaja kiusaa. Nämä syyt tulevat yleensä esiin vasta siinä kohtaa, kun kiusaajan kanssa käydään syvällisempi keskustelu aiheesta (Hamarus ym., 2015). On tärkeää pyrkiä käsittämään kiusaamista ilmiönä, jotta sitä opitaan ymmärtämään laajalti paremmin ja näin ollen tarttumaan paremmin kiinni sen ennaltaehkäisyyn ja siihen puuttumiseen.

Yleensä kiusaamiseen liittyy kiusaajan ja kiusaamisen uhrin välinen pitkäaikainen suhde, jolloin kiusaamisesta voidaan puhua sosiaalisena tilanteena (Salmivalli, 1998). Kiusaamiseen liittyy olennaisesti myös osapuolten epätasaväkisyys, jolloin kiusaaja tyypillisesti on jollakin tavalla vahvempi kuin kiusattu. Voimasuhteiden epätasapaino voi perustua muun muassa fyysisiin ominaisuuksiin, äänekkyyteen, manipulointikykyyn tai jopa ystävien määrään (Salmivalli, 2010; Hamarus, 2008), joita kiusaajalla saattaa olla enemmän kuin kiusatulla. Näin ollen kiusatun ja kiusaajan välille syntyy valtaepätasapaino,

jonka seurauksena kiusaaja saa yleensä yllötteen kiusatusta (Salmivalli, 2010; Höistad, 2003) ja tällä tavoin kiusaaminen voi saada alkunsa. Valtaepätasapainon vuoksi kiusattu joutuu puolustautumaan tai on usein jopa avuton kiusaajaa vastaan (Hamarus, 2008). Täytyy kuitenkin muistaa, että kiusaamistilanteessa negatiivisille teoille altistuvalla saattaa olla vaikeuksia oman itsensä puolustamisessa (Olweus, 2010), jolloin kiusaaminen saa helpommin jatkoa eikä kiusattu pysty yksin puolustautumaan vaikeassa tilanteessa.

Mikä sitten tavallisesti saa yksilön kiusaamaan toista? Vuonna 2006 tehdyssä koulukiusaamista koskevassa tutkimuksessa tutkittiin 7.–9.-luokkalaisten kokemuksia koulukiusaamisesta ja tutkimustuloksista nähtiin, että kiusaamisen vaikuttimena toimi usein vallan, aseman tai suosion tavoittelu (Hamarus, 2006). Usein myös kiusaamisen kautta pyritään tavoittelemaan kulttuurisia arvostuksia, jotta voidaan itse välttyä kiusaamiselta (Hamarus, 2006). Aina kiusaamisessa ei kuitenkaan ole kyse erityisesti jonkun asian tavoittelusta, vaan syyt voivat olla syvemmillä kiusaajassa. Kiusaamisessa voi nimittäin olla kyse myös mustasukkaisuudesta, kateudesta, ryhmäpaineesta tai jopa pelosta (Höistad, 2003). Kiusaaja saattaa myös kiusata vain purkaakseen omaa aggressiota tai pahaa oloaan toiseen henkilöön (Höistad, 2003).

On väärin ajatella, että kiusaamiselle olisi olemassa jokin siihen oikeuttava tekijä. Vaikka kiusaaja saattaa joskus laittaa tilanteen kiusatun syyksi, niin täytyy kuitenkin muistaa, ettei vika ole koskaan kiusatussa itsessään. On kuitenkin olemassa sellaisia piirteitä, jotka saattavat altistaa kiusaamiselle. Tällaisia ominaisuuksia ovat muun muassa henkilön varovaisuus, herkkyyys, ujous, hiljaisuus, epävarmuus, ahdistuneisuus ja masentuneisuus, etenkin pojilla oleva fyysinen heikkous sekä ystävien vähyyys (Olweus, 2010). Samalla on ymmärrettävä se, että kyseiset ominaisuudet saattavat olla sekä kiusaamisen syytä, että sen seurauksia. Puolestaan kiusaajan mahdollisiksi piirteiksi on listattu seuraavanlaisia ominaisuuksia ja piirteitä: impulsiivisuutta, vahvaa hallitsemisen tarvetta ja itsetuntoa, empatiakyvyttömyyttä sekä aggressiivisuutta (Olweus, 2010).

2.2 Roolit kiusaamisessa

Käsitteenä rooli, on sosiaalipsykologian termi, jolla tarkoitetaan sellaisia odotuksia, joita yksilöön voidaan liittää esimerkiksi hänen sosiaalisen asemansa, ammattinsa, ikänsä, sukupuolensa tai jopa aikaisemman käyttäytymisensä perusteella (Salmivalli, 1998). Kun yksilö tulee mukaan mihin tahansa ryhmään tai yhteisöön, hän kantaa mukanaan kulttuuri-odotusten sanelemia rooleja, jotka vähitellen alkavat joko spontaanisti tai ennalta sovitusti muodostua ryhmän vuorovaikutuksen myötä riippuen siitä, millaista yksilön toiminta on ryhmässä tai millainen hänen asemansa on ryhmässä (Salmivalli, 1998). Sosiaalisissa rooleissa ei tavallisesti ole kyse henkilön persoonallisuuden piirteistä eikä pysyvistä ominaisuuksista (Salmivalli, 1998) vaan toiminta saattaa olla täysin tiedostamatonta tai tapahtua jopa vastoin oppilaan halua.

Koulussa tapahtuva kiusaaminen kytkeytyy paljolti ryhmän toimintaan, minkä vuoksi sitä on tarkasteltava ryhmäilmionä (Salmivalli, 2010). Kiusaamiseen tarvitaan aina kiusaaja ja kiusaamisen kohde. Kuitenkaan kiusaaminen ei ole koskaan pelkästään näiden kahden välinen yksiselitteinen tapahtuma, vaan se koskettaa lisäksi monia ihmisiä ympärillä ja käsittää näin ollen erilaisia rooleja (Salmivalli, 1998). Rooleilla kiusaamisesta puhuttaessa voidaan tarkoittaa *uhria*, eli sitä henkilöä, joka on systemaattisen kiusaamisen kohteena. On kuitenkin muistettava, että koulukiusaamisen kokija on aina kokonainen ihminen, eikä ainoastaan kiusaamisen uhri, sillä ”uhri” nimitys ei määrittele kenenkään loppuelämää. *Kiusaajan* roolissa on se henkilö, joka aloittaa kiusaamisen ja saa myös mahdollisesti muita henkilöitä siihen mukaan (Salmivalli, 1998). Kiusaaja ja uhri ovat tavallisesti ne kaikista selkeimmät roolit, mutta kiusaamiseen yleensä liittyy myös muita rooleja ja henkilöitä. Kiusaamisen *apuri*, on nimensä mukaisesti mukana kiusaamisessa auttaessaan kiusaajaa. *Vahvistajaksi* kutsutaan henkilöä, joka antaa toiminnallaan myönteistä palautetta kiusaajalle (Salmivalli, 1998). Oli toiminta sitten kiusaamistilanteessa todistajana olemista, naureskelua tai kannustamista. Kiusaamiseen voi liittyä myös *puolustaja*, joka yrittää puolustaa kiusattua joko asettumalla hänen puolelleen tai saamalla kiusaajat lopettamaan kiusaamisen. Kiusaamisen rooleihin liittyvät myös muut, eli *ulkopuoliset*, jotka tiedostavat tilanteen, mutta pysyvät niistä sivummalla (Salmivalli, 1998).

Kiusaamiseen liittyy paljon erilaisia henkilöitä ja rooleja. Jotkut niistä ovat enemmän itsestäänselvyyksiä kuin toiset ja osa rooleista on hyvinkin näkyviä. Näiden edellä mainittujen roolien lisäksi täytyy muistaa muut, joita kiusaaminen koskettaa. Kiusaamisella voi olla myös näkymättömiä uhreja, joita ovat kiusattujen perheet ja muut heille läheiset ihmiset (Holmberg-Kalenius, 2008). Kiusaaminen ei siis rajoitu pelkästään kouluun ja kouluympäristöön, vaan se voi vaikuttaa selkeästi myös kiusatun lähipiiriin myös muussa, kuin kouluympäristössä. Vaikutukset niin kiusatussa itsessään kuin hänen lähipiirissäänkin voivat vaikuttaa vielä pitkään heidän elämässään.

2.3 Koulukiusaamisen muodot

Kiusaamisella on monia erilaisia muotoja, jotka voidaan jakaa epäsuoraan ja suoraan kiusaamiseen (Hamarus, 2008). Kiusaamisen muoto ei koskaan kuitenkaan ole ratkaisu sille, onko kyse kiusaamisesta vai ei, eikä se myöskään ratkaise kiusaamiseen puuttumista tai puuttumattomuutta (Salmivalli, 2010). Oli kyseessä mikä tahansa kiusaamisen muodoista, on siihen aina yhtä tärkeää puuttua. Suora kiusaaminen tarkoittaa sellaista kiusaamista, jossa kiusaaja kohdistaa negatiiviset teot suoraan kiusatulle esimerkiksi huutaen tai käyttäen fyysisiä keinoja, kuten lyömistä tai potkimista (Hamarus, 2008). Epäsuoralla kiusaamisella puolestaan tarkoitetaan sellaisia kiusaamisen muotoja, jotka eivät tapahdu näkyvästi, vaan voivat ilmetä esimerkiksi selän takana pahan puhumisena tai sulkemisena ulos joukosta (Hamarus, 2008).

Sen lisäksi, että kiusaamisen muodoista voidaan puhua suorina ja epäsuorina, voidaan kiusaaminen myös jakaa fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen kiusaamiseen. Voidaan ajatella, että kiusaaminen yläkäsitteenä jaetaan suoraan ja epäsuoraan kiusaamiseen, jotka vielä haarautuvat fyysisen, psyykkisen ja sosiaaliseen kiusaamisen muotoihin. Fyysisellä kiusaamisella tarkoitetaan kehollisen väkivallan käyttöä, kuten tönimistä suoraan kohti uhria tai se voi myös olla toisen tavaroiden tahallista hajottamista (Holmberg-Kalenius, 2008). Psyykinen kiusaaminen, jota myös henkiseksi kiusaamiseksi kutsutaan, tarkoittaa sellaista kiusaamisen muotoa, jossa käytetään sanoja, ilmeitä sekä eleitä (Salmivalli, 2010). Henkisestä kiusaamisesta koituvat mahdolliset seuraukset eivät ole yhtä yksiselitteisiä ja selviä kuin esimerkiksi fyysisestä

kiusaamisesta jäljelle jääneet mahdolliset rikki menneet esineet tai mustelmat kehossa, minkä vuoksi henkisen kiusaamisen havaitsemiseen tarvitaan erityisosaamista (Holmberg-Kalenius, 2008). Sanna Herkaman vuonna 2012 teettämän väitöskirjatutkimuksen mukaan opettajien on vaikea huomata sanatonta kiusaamista, joka voi myös joskus piiloutua nuorten käyttämiin sisäpiirivitseihin. Sosiaalisen kiusaamisen tarkoituksena on vaikuttaa kiusatun ystävyys- ja vuorovaikutussuhteisiin (Hamarus, 2008) ja kiusaamisella tavoitellaan sitä, että kiusattu jäisi yksin. Kiusaaminen voi olla muodoltaan myös henkilön omaisuuteen kohdistuvaa (Salmivalli, 2010), jolloin tarkoituksena on vahingoittaa, varastaa tai tuhota toisen ihmisen omaisuutta.

Yksi kiusaamisen muoto on sähköisten viestimien kautta tapahtuva kiusaaminen. Sähköisten viestimien kautta tapahtuvalla psyykkisellä kiusaamisella tarkoitetaan joko internetin tai kännykän kautta tapahtuvaa kiusaamista, jonka tarkoituksena on toistuva pahan mielen aiheuttaminen esimerkiksi uhkaillen, pilkaten tai nöyryyttäen (Abgottspon, 2021). Näistä teoista voidaan käyttää nimityksiä verkkokiusaaminen, nettikiusaaminen tai sähköinen kiusaaminen (Whittaker & Kowalski, 2014; Abgottspon, 2021). Vuonna 2021 teetetyn nettikiusaamista koskevan tutkimuksen mukaan 46 % 10–17-vuotiaista nuorista on ollut jollakin tavalla nettikiusaamisen kohteena (mySafety, 2021). Tutkimuksessa 10–17-vuotiaat ovat maininneet tulleen kiusatuiksi sellaisissa nettipalveluissa kuin WhatsApp, Snapchat, Instagram, TikTok, Teams ja Zoom (mySafety, 2021). Facebookissa ja erilaisilla keskustelufoorumeilla nuorten kokema kiusaaminen on kuitenkin vähentynyt (mySafety, 2021). Verkossa tapahtuva kiusaaminen koetaan helpoksi, sillä internetissä on mahdollista sanoa mitä tahansa ilman näkyvää henkilöllisyyttä, kiusaaja pystyy muuttamaan identiteettiään esiintymällä eri nimillä ja internetissä tapahtuvalla toiminnalla saavutettava yleisö voi olla laaja sekä tuntematon (Hamarus, 2012). Lisäksi ajatuksena saattaa olla, ettei internetissä tapahtuvasta kiusaamisesta jää kiinni eikä kiusaajaa pystytä selvittämään.

2.4 Koulukiusaamisen vaikutukset

Tässä tutkimuksessa käsittelemme koulukiusaamiseen puuttumista ja toimia sen eteen, ettei kiusaamista tapahtuisi kouluissa. Tiedämme kuitenkin, että koulukiusaamisella voi olla kauaskantoisia vaikutuksia ja seurauksia kiusatun elämässä vaikka siihen olisi koulussa puututtu. Mutta millaiset vaikutukset ovat, jos kiusaamiseen ei kouluissa puututa? Salmivalli (2010) korostaa kahta asiaa, jotka tekevät kiusaamisesta erityisen traumaattista sen kokevalle: kiusaaminen on pysyvä tilanne vuodesta toiseen ja kiusaamiseen liittyy usein kokonaisvaltainen ihmisarvon menetys vertaisryhmässä. Kun lapsi kerran joutuu vähempiarvoisen tai jopa jollain tavalla kiusaamisen ansaitsevan asemaan, on siitä vaikea päästä jatkossakaan eroon.

Koulukiusaaminen vaikuttaa sekä yksilöön että yhteisöön. Yhteisöllisellä tasolla koulukiusaamisen voidaan nähdä vaikuttavan oppilas- ja koulukulttuuriin (Hamarus, 2008). Kiusaamisen syytä pyritään välttämään tehden sen vastakohtasta jollain tapaa arvostettua ja tavoiteltua (Hamarus, 2008), esimerkiksi jos jotakuta oppilasta kiusataan hyvän koulumenestyksen vuoksi, niin harva oppilas tuskin enää uskaltaa tuoda omaa osaamistaan näkyviin peläten kiusatuksi joutumista. Pitkällä aikavälillä tällainen toimintakulttuuri tulee vaikuttamaan tuntiaktiivisuuteen ja täten oppiainekohtaiseen arviointiin, sillä koulussa on tarkoitus oppia ja sitä myötä näyttää omaa osaamistaan opettajalle. Opettaja ei voi nähdä oppilaan osaamista, jos oppilas ei uskalla näyttää sitä. Ympäristö, jossa kiusaamista tapahtuu, ei ole turvallinen. Turvaton oppimisympäristö puolestaan vaikuttaa kouluviihtyvyyteen ja lopulta myös oppimiseen (Hamarus, 2008). Pahimmassa tapauksessa tästä aiheutuu oppimisen kielteinen kehä (Hamarus, 2008), ja ilon sekä luovuuden tilalle saattaa tulla ahdistus ja pelko kouluun menemisestä.

Kiusaamisen yksilölliset vaikutukset liittyvät kiusaamistilanteiden rooleihin. Kiusaaja oppii kiusatessaan tietynlaisen mallin toimia yhteisössä ja usein päätyy kiusaamaan myös tulevaisuuden työpaikallaan, roolien ollessa tavallisesti pysyviä (Hamarus, 2008). Oli kiusaamista työpaikalla tai koulussa, niin joka tapauksessa siihen puuttumattomuus aiheuttaa tilannetta sivusta seuranneille ajatuksen siitä, että epäoikeudenmukainen kohtelu on sallittua ja oikein joitakin ihmisiä kohtaan.

Kaikkein vakavimmin kiusaaminen yleensä kuitenkin yksilötasolla vaikuttaa kiusattuun. Kiusatulla esiintyy sekä lyhyellä että pidemmällä aikavälillä monenlaisia ongelmia ja haasteita, verrattuna niihin oppilaisiin, joita ei ole koskaan kiusattu (Salmivalli ym., 2018). Lyhytaikaisia ja välittömiä vaikutuksia voivat olla esimerkiksi ahdistus, masennus ja itsetunnon heikkeneminen, kun taas pidemmällä aikavälillä ne voivat kehittyä erilaisiksi mielenterveysongelmiksi (Fisher ym., 2017). Koulukiusaamisen vaikutukset saattavat vaikuttaa myös kiusatun toimintakykyyn, jolloin kiusattu saattaa alisuoriutua koulu- tai työtehtävistään (Fisher ym., 2017). Kiusaaminen saattaa aiheuttaa lisäksi erilaisia tunteita, jotka voivat näyttäytyvät eri tavoin ja eri vaiheissa kiusatun elämässä. Tällaisia tunteita voivat olla muun muassa vaikeus luottaa toisiin ihmisiin, syyllisyys, häpeä, arvottomuuden tunne tai itsetunnon heikkeneminen (Hamarus ym., 2015).

3 KOULUKIUSAAMISEEN PUUTTUMINEN

Jotta kiusaamiseen voidaan puuttua, täytyy se ensin huomata. Mäntylän ym. (2013) teettämän tutkimuksen mukaan vain noin 46 % koki, että kiusaamiseen oli yritetty puuttua. Se, millaisiksi hahmotamme kiusaamisen ensisijaiset syyt, vaikuttaa siihen, miten päätämme kiusaamiseen puuttua, sillä kiusaamistapauksien puuttumismalleilla on erilaisia mahdollisuuksia ja rajoituksia (Salmivalli, 2010). Vaikka koulumaailmassa tapahtuukin monenlaisia ongelmia ja haasteita, on syytä huomioida se, että koulukiusaaminen edellyttää erilaisia puuttumismalleja, kuin mahdolliset muut koulun ongelmat ja haasteet (Salmivalli, 2010).

Kiusaamiseen puuttumista tarkastellaan jatkuvana prosessina, joka alkaa varhaisesta havaitsemisesta ja etenee monenlaisiin eri puuttumisen keinoihin (Mäntylä ym., 2013). Myös Allen (2009) esittää monivaiheisen kiusaamisen puuttumisen mallin, jossa pääpaino on tehokkuudella ja pitkäjänteisyydellä. Kuitenkin kiusaamiseen puuttumisen täytyy olla konkreettista sekä tarvittaessa muitakin keinoja kuin vain puhutteluja (Mäntylä ym., 2013). Vakava tai pitkään jatkunut kiusaaminen voi tarvittaessa johtaa koulun ulkopuoliseen viranomaisyhteistyöhön (Laitinen ym., 2020), jota koulu toteuttaa yhdessä esimerkiksi poliisin tai sosiaaliviranomaisen kanssa. Tässä luvussa tarkastellaan koulukiusaamisen puuttumista ensin koulutasolta, sitten luokka- ja ryhmätasolta ja lopuksi vielä yksilötasolta. Lisäksi tehdään katsaus myös siihen, mitä lainsäädännössä sanotaan kiusaamisen ennaltaehkäisystä ja siihen puuttumisesta. Samalla käydään myös läpi tunnettuja tai tällä hetkellä yleisesti käytössä olevia kiusaamisen puuttumismalleja ja -menetelmiä.

3.1 Koulukiusaaminen lainsäädännössä

Koulukiusaamista voidaan tarkastella myös oikeudellisesta näkökulmasta, sillä vaikka kiusaamisesta ei ole olemassa erillistä mainintaa rikoslaissa, niin silti kiusaaminen voi olla pahoinpitelyn edellytykset täyttäessään rikoslain mukaisesti rangaistavaa (Minilex, n.d.). Koulukiusaaminen voi tarkoittaa pahoinpitelyä, kiristämistä, laitonta uhkausta, kunnianloukkausta tai vapaudenriistoa, jotka kaikki ovat rikoslaissa mainittuja rangaistavia tekoja eli rikoksia (Rikoslaki 1889/39). Tähän kuitenkin vaikuttaa rikoksen tekijän ikä, sillä rikosoikeudelliseen vastuuseen joutuu, jos on vähintään 15-vuotias. Täten alle 15-vuotiaat rikoksen tekijät määritellään syyntakeettomiksi, eli tekijän katsotaan toimineen ilman ymmärrystä asian vakavuudesta eikä siten tekijää voida laittaa rangaistusvastuuseen teostaan (Minilex n.d.). Kuitenkin alle 15-vuotiaan henkilön tekemästä rikoksesta poliisi tekee aina lastensuojeluilmoituksen ja ilmoittaa tapahtuneesta lapsen huoltajille (Poliisi n.d.). Jokaisella lapsella on oikeus muun muassa turvalliseen ympäristöön ja syrjimättömyyteen, joten kiusaamisessa on aina kysymys lapsen tai nuoren perus- ja ihmisoikeuksien loukkaamisesta (Convention on the Rights of the Child, 1989). Lisäksi Suomen perustuslaissa sanotaan näin: ”jokaisella ihmisellä on oikeus henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen” (Suomen perustuslaki 1999/731/7§), joiden toteutuminen pätee myös kouluympäristössä.

Suomessa opetuksen järjestäjällä on laissa säädetty vastuu siitä, että oppilaan oikeus turvalliseen oppimisympäristöön toteutuu (Suomen perusopetuslaki 2013/1267/29§). Lisäksi Suomen perusopetuslaissa on säädetty, että oppilasta on suojattava väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä (2013/1267/29§). Toisaalta myös perusopetuslakiin on kirjattu lasten velvollisuuksien kohdalle, ettei oppilas saa kiusata tai syrjiä muita, eikä käyttäytymisellään vaarantaa muiden turvallisuutta tai terveyttä (2013/1267/35§). Koulun aikuisilla on moraalinen ja juridinen velvollisuus puuttua kiusaamisen ja myös ennaltaehkäistä kiusaamisen tapahtumista (Salmivalli ym., 2018). Perusopetuksen opetussuunnitelmassa (2014, s. 27) kiusaamisesta sen eri muodoissa puhutaan myös paljon. Siellä muun muassa lukee näin: ”kiusaamista, väkivaltaa, rasismia tai muuta syrjintää ei hyväksytä ja epäasialliseen käytökseen puututaan ”. Lisäksi koulukohtaisen

oppilashuoltosuunnitelman mukaisesti opetuksen järjestäjällä tulee olla valmiiksi laadittu suunnitelma kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä suojaamiseksi, jossa kuvataan myös näiden tilanteiden ehkäiseminen sekä niihin puuttuminen (Opetushallitus, 2014).

3.2 Koulutason toimenpiteet

Lähtökohtana kiusaamiseen puuttumiselle ja siten sen mahdolliselle vähentämiselle voidaan ajatella olevan kiusaamisen rehellinen tiedostaminen ja ongelman myöntäminen (Salmivalli, 2010). Kiusaamisen vastainen työ lähtee käyntiin vasta, kun ongelma myönnetään. Koulutasolla kiusaamiseen puuttuminen edellyttää ensin tietoisuutta tilanteesta, joka voidaan ratkaista esimerkiksi erilaisten kyselylomakkeiden täyttämällä yksilöllisesti luokassa (Salmivalli, 2010). Kyselyiden avulla pystytään kartoittamaan koulukiusaamistilannetta kouluissa ja tällä tavoin esiin saattaa helpommin nousta myös sellaiset kiusaamistilanteet, jotka tapahtuvat huomaamattomasti ja joista oppilaat eivät halua tai uskalla kertoa eteenpäin. Kyselylomakkeissa on tärkeää tehdä selväksi kiusaamisen määritelmä, jotta lomaketta täyttävät oppilaat varmasti ymmärtävät, mistä on kyse. Tärkeää on myös ennalta miettiä ja suunnitella, minkälaiset ovat toimenpiteet mahdollisten kyselylomakkeissa esiin tulevien kiusaamistapausten varalle. (Salmivalli, 2010). Tämän vuoksi jokaisella koululla tulisikin olla kiusaamistilanteissa käytettävä etukäteen laadittu toimintamalli, jonka mukaan toimia kiusaamistilanteessa niiden vaatimalla tavalla (Hamarus, 2012).

Joissakin kouluissa on käytössä erillinen työryhmä, jotka selvittävät esiin tulevia systemaattisia ja yhteen henkilöön kohdistuvia kiusaamistapauksia. Tällainen ryhmä saattaa koostua joko varsinaisesta oppilashuoltoryhmästä tai olla kokonaan erillinen muusta oppilashuoltoryhmästä (Salmivalli, 2010), mutta heidän tehtävänä on joka tapauksessa keskittyä hoitamaan pelkästään kiusaamistilanteita. Tällaista työryhmää ei kuitenkaan kaikista kouluista löydy, jolloin kiusaamistapausten selvittely on kaikkien koulussa työskentelevien aikuisten vastuulla.

Kouluissa kiusaamistilanteiden selvittämisessä voidaan käyttää myös menetelmää nimeltä vertaissovittelu. Vertaissovittelun ideana on se, että suunnilleen samanikäiset oppilaat selvittävät vertaistensa kiusaamistapauksia (Salmivalli, 2010). Vuonna 2021 vertaissovittelun toimivuudesta tehdyn tilastoraportin mukaan noin 95 % selvitetystä vertaissovittelutapaamisista johti onnistuneeseen lopputulokseen, eli sopimukseen tilanteen ratkaisemiseksi (Johansson ym., 2022). Tällöin voidaan ajatella, että vertaissovittelu voi olla joissakin tapauksissa toimiva ratkaisu kiusaamistilanteiden selvittämiseksi. Päättävänä koulutasolla kiusaamiseen puuttumisessa voidaan pitää kiusaamisen tiedostamista ja tilanteen muuttamiseen sitoutumista (Olweus, 1992), jolloin lähtökohdat sille, ettei kiusaamista tapahtuisi, ovat ideaalit.

3.3 Luokkatason toimenpiteet

Luokkatasolla kiusaamista vastaan täytyy ottaa huomioon kolme eri tasoa: tietoisuuden lisääminen, oman toiminnan tarkkailu ja sitoutuminen uusiin toimintatapoihin. Kiusaamista tulee aina käsitellä yhdessä oppilaiden kanssa, jotta se voi vähentyä (Salmivalli, 2010). Pelkästään kiusaajan toimintaan ei tule puuttua, vaan sen sijaan koko ryhmään ja sen toimintaan tulee kiinnittää kokonaisvaltaisesti huomiota ja pyrkiä siten vaikuttamaan koko ryhmän toimintaan ja käyttäytymiseen, jotta kiusaamisen vastainen työ olisi koko luokan yhteinen asia. Tärkeää on saada oppilaat ymmärtämään, että jokainen oppilas on omalta osaltaan vastuussa luokan toiminnasta ja hyvinvoinnista.

Tapoja tietoisuuden lisäämiseksi luokassa on käsitellä oppilaiden kanssa kiusaamisen määritelmä ja sitä, mikä kaikki toiminta on kiusaamista. Tärkeää on myös lisätä tietoisuutta esimerkiksi erilaisten eläytymis- ja rooliharjoitusten muodossa tai muun materiaalin avulla kiusatun tunteista ja siitä, mitä kiusaamisesta seuraa (Salmivalli, 2010), jotta oppilaat saavat kokonaisvaltaisen käsityksen kiusaamisesta ja konkreettisia esimerkkejä siitä. Tietoisuuden lisäämisen tavoitteena on saada oppilaat pohtimaan omaa käyttäytymistä ja mahdollisesti siten muuttaa oppilaiden toimintatapoja ja käyttäytymismalleja toisia oppilaita kohtaan.

Hamarus (2008) suosittelee myös yhdeksi luokkatasolla kiusaamistapauksia selvittäväksi tavaksi teettämään oppilailla sosiogrammin, jossa oppilaat kaavion avulla kuvaavat suhteitaan ja vuorovaikutustaan toisiin oppilaisiin. Sosiogrammin lisäksi oppilailla voi teettää kiusaamiskartan, johon he merkitsevät paikat, joissa kiusaamista erityisesti esiintyy (Hamarus, 2008). Tällä menetelmällä parhaimmillaan myös opettaja tulee tietoiseksi sellaisista vuorovaikutussuhteista, joihin hän ei ole aiemmin osannut kiinnittää huomiota. Luokassa täytyy myös olla yhteisesti laaditut säännöt, positiivisesta käyttäytymisestä palkitsemisen malli, yhteiset luokkakokoukset, rankaisut huonosta käytöksestä, ryhmä- ja parityöskentelyä sekä säännöllisiä vanhempainiltoja (Olweus, 1992), jotka osaltaan lisäävät tietoisuutta kiusaamistilanteista ja mahdollisesti jopa kokonaan ennaltaehkäisevät niiden tapahtumista.

3.4 Yksilötason toimenpiteet

Kiusaamistapaukset tulee aina ottaa vakavasti. Jotkut oppilaat saattavat jopa pelätä sitä, ettei opettaja usko heitä heidän kertoessaan kiusaamisesta (Sharp & Smith, 1994). Mikäli lapsi kertoo aikuiselle kiusaamisesta, on aikuisella velvollisuus ilmoittaa siitä ensisijaisesti kouluun opettajalle. Salmivalli (2010) kuitenkin muistuttaa, että on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, miten asian esittää. Ei kannata heti alkuun lähteä syyttelemään ketään, vaan pyrkiä rakentamaan yhteistyöhön, vaikka oman lapsen kiusaaminen - tai kiusatuksi joutuminen - saattaakin aiheuttaa järkytyksen tunteita. Koululla on velvollisuus puuttua kiusaamistapauksiin ja selvittää, mistä on kyse, joten kynnyksellä ottaa yhteyttä opettajaan ja kertoa kiusaamiseen liittyvästä huolesta tulisi olla pieni.

Kiusaamistapauksen tullessa ilmi, tärkeintä on puuttua siihen yksilötasolla. Sen tavoitteena on sekä antaa tukea kiusatulle että saada kiusaaminen loppumaan (Salmivalli, 2010). Yksilötasolla tärkeimpiä kiusaamiseen puuttumisen toimintatapoja ovat keskustelut yhdessä ja erikseen kiusaajan ja kiusatun sekä heidän huoltajiensa kanssa, erilaiset keskusteluryhmät sekä kiusaavien että kiusattujen nuorten huoltajille ja viimeisenä radikaaleimpana vaihtoehtona joko kiusaajan tai kiusatun siirtäminen toiseen luokkaan tai jopa

kokonaan toiseen kouluun (Olweus, 1992). Tästä on kuitenkin nykyaikana käyty paljon keskustelua, onko oikein siirtää kiusattu toiseen kouluun, kun kiusaajalle se olisi lähtökohtaisesti parempi ratkaisu.

Yksilötasolla kiusaamistapauksia selvitetään tavallisimmin keskustelemalla. Kasvatuskeskusteluksi kutsutaan ensisijaista tapaa puuttua oppilaan epäasialliseen käyttäytymiseen. Kasvatuskeskustelussa selvitetään laajemmin käyttäytymisen syyt ja seuraukset mahdollisesti yhdessä oppilaan huoltajan kanssa (Laitinen ym., 2020). Kasvatuskeskustelu antaa mahdollisuuden oppilaan käyttäytymisen sekä hyvinvoinnin kehittämiseksi sekä parantamiseksi.

Kiusaamistapausten selvittämiseksi on tehty muutamia kansainvälisestikin tunnettuja menetelmiä. Ensimmäinen näistä malleista on Pikasin malli (Salmivalli, 2010, s. 82). Tässä mallissa tavoitteena on käydä yksilökeskustelut jokaisen kiusaamistilanteeseen osallistuneen oppilaan kanssa vuorotellen ilman, että heillä on sinä aikana keskenään mahdollisuutta kommunikoida toistensa kanssa. Selvittämiskeskustelut voidaan jakaa kahteen menetelmään: suggestiivisen käskyn menetelmä, joka perustuu aikuisen auktoriteettiin ja jossa mennään vauhdilla suoraan itse asiaan sekä yhteisen huolen menetelmä, jossa pyritään yhteiseen tunnekokemukseen eli huoleen kiusatusta ja keskustelu käydään lempeämpään sävyyn (Salmivalli, 2010). Nämä kaksi menetelmää ovat keskenään hyvinkin samanlaisia, suurin ero on niiden keskustelujen sävyssä. Selvittämiskeskusteluissa on neljä vaihetta, joista ensimmäisessä vaiheessa esitellään kyseinen asia, toisessa vaiheessa esitetään, ettei toiminta ole oikein, kolmannessa vaiheessa pyritään etsimään ratkaisua tilanteeseen ja oppilaan tekemiä ehdotuksia vahvistetaan ja viimeisessä, eli neljännessä vaiheessa tavoitteena on tehdä selväksi tilanteen seuranta ja jatkuva tarkkailu (Salmivalli, 2010).

Toinen menetelmä, vähän Pikasin mallin kaltainen, on nimeltään ”No Blame Approach”, jonka tarkoituksena on syyttelyn sijaan löytää yhteinen vastuu (Salmivalli 2010, s. 83). Tässä menetelmässä – toisin kuin edellisessä mallissa – käydään yhteiskeskustelu kiusaamiseen osallistuneiden kanssa ja seurantakeskustelut käydään henkilöiden kanssa yksitellen, joidenkin viikkojen kuluttua tapahtuneesta. Viimeisenä menetelmänä Salmivalli (2010 s. 84) nostaa esiin Farsta- nimisen menetelmän, jossa kiusaamisen selvittäminen etenee muuten Pikasin mallin mukaisesti yksilökeskusteluja käyden, mutta sitä

selvittämässä on kiusaamistilanteisiin nimetty erillinen tiimi, jotka käyvät selvittämiskeskusteluja ”yllätyksellisesti” niin, etteivät oppilaat voi varautua etukäteen keskusteluihin millään tavalla. Nämä kolme menetelmää kiusaamistilanteiden selvittämisessä ovat keskenään pohjimmiltaan hyvin samankaltaisia: kaikissa avain selvittämiseen on keskustelu ja sen mahdollistamiseksi luotu turvallinen ja avoin ilmapiiri.

4 KOULUKIUSAAMISEN ENNALTAEHKÄISY

Kiusaamisen ehkäisy on osa jokaisen koulussa työskentelevän aikuisen työtä. On tärkeää, että koulussa oppilaat ovat tietoisia koulun toimintakulttuurista kiusaamisen ehkäisemiseksi, sillä se lisää luottamusta oppilaiden ja koulun henkilökunnan välillä, antaa oppilaille tunteen siitä, että heistä välitetään ja että kiusaamista ei hyväksytä. On kuitenkin selvä fakta, että yksin koulu ei voi ehkäistä kiusaamisen tapahtumista, vaan siihen tarvitaan pitkäjänteistä yhteistyötä koulun, kodin ja kouluterveyshuollon kanssa (Luopa ym., 2008). Monissa onnistuneissa interventio-ohjelmissa myös oppilaiden vanhemmat ovat olleet mukana kiusaamisen vastaisessa työssä, jossa heille on jaettu tietoa kiusaamisesta ja siitä, miten tulisi menetellä, jos epäilee omaa lasta kiusattavan tai hänen olevan kiusaaja (Salmivalli, 2010). Olisikin siis tärkeää jakaa avoimesti tietoa kiusaamisesta oppilaiden kotiin, jolloin tietoisuus leviäisi ja avoimuus kiusaamisesta puhumisesta mahdollisesti helpottuisi kodin ja koulun välillä.

Vuonna 2015 tutkittiin pienten lasten välillä tapahtuvaa kiusaamista ja sen ennaltaehkäisyä. Tutkimustuloksista voitiin nähdä, ettei missään ole olemassa valmista mallia, jolla kiusaamista voisi ehkäistä tai siihen puuttua, vaan työyhteisön on aina itse ratkaistava, millaiset keinot lasten parissa milläkin hetkellä olisivat tehokkaita (Repo, 2015). Lisäksi kiusaamisen ehkäisy pitäisi nähdä osana tavallista pedagogiikkaa, jota koulussakin jokaisena päivänä käytetään (Repo, 2015).

4.1 Ennaltaehkäisy koulun toimintakulttuurissa

Kiusaamisen ehkäisy on koko kouluyhteisön tehtävä. Vuonna 2003 perusopetuslakiin kirjattiin velvoite kiusaamisen ennaltaehkäisyksi sekä siihen puuttumiseksi (Luopa ym. 2008). Jokaisen koulun toimintakulttuurissa tulisi siis

olla olemassa toimintaohjeet sille, millä tavoin koulun arjessa kiusaamista voitaisiin ennaltaehkäistä. Tätä kutsutaan nimellä kiusaamisen vastainen suunnitelma, jolla siis suojataan oppilaita väkivallalta, kiusaamiselta sekä häirinnältä (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013/13 §). Salmivalli (2010) määrittää kiusaamisen vastaiselle toimintamallille neljä askelta, jotka ovat motivoituminen sen tekemiseen, toimintamallin kehittäminen, sen käyttöönotto ja lopulta toimintamallin arvioiminen.

Toimintamallissa kuvataan konkreettisesti koulun toimintatavat kiusaamisen ehkäisemisessä, siihen puuttumisessa sekä ohjataan koulun toimintaa (Laitinen ym., 2020). Keskeistä näissä suunnitelmissa on kiinnittää huomiota oppilaiden väliseen vuorovaikutukseen, luokan ilmapiiriin sekä oppilaan ja opettajan vastavuoroiseen luottamukseen. Lisäksi opetuksen järjestäjällä on velvollisuus seurata sekä valvoa toimintamallin noudattamista ja toteutumista koulun arjessa (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013/13 §). Höistadin (2003) mukaan toimintasuunnitelman laatimisen ja sen käyttöönoton lisäksi ennaltaehkäisevässä työssä tärkeää on kiinnittää huomiota myös koulussa vallitsevaan ilmapiiriin sekä koulun henkilökunnan suhtautumista niin omaan itseensä, työtovereihin, oppilaisiin kuin oppilaiden vanhempiinkin. Mikäli koulussa jokainen opettaja ja muu henkilökuntaan kuuluva kiinnittää huomiota omaan käyttäytymiseensä ja toimintamalleihin, voi näin parhaillaan antaa parasta esimerkkiä oppilaille ja näin ehkäistä omalta osaltaan kiusaamisen tapahtumista.

Jokaisessa koulussa tulee toimia monialainen opiskeluhuoltoryhmä, jonka tehtävänä on suunnitella, kehittää ja arvioida opiskeluhuoltotyön kokonaisuutta (Laitinen ym., 2020). Opiskeluhuoltoryhmä työskentelee ennaltaehkäisevästi yleisesti koko yhteisön puolesta ja kehittää hyvinvointia ja oppimista tukevaa toimintaa (THL, 2021) eli he ovat täten osaltaan mukana kokonaisvaltaisessa koulukiusaamisen ennaltaehkäisyssä. Kiusaamisen ehkäisyyn liittyviä toimintamalleja tulee kohdistaa yksilötason lisäksi myös ryhmätasolle eli luokan sisälle syntyneisiin pienryhmiin tai koko koulun tasolle (Salmivalli, 1998).

Tunne- ja vuorovaikutustaidot ovat keskeisessä asemassa, kun puhutaan oppilaiden välisestä vuorovaikutuksesta, luokan ilmapiiristä sekä luottamuksen rakentumisesta niin oppilaiden välillä kuin oppilaiden ja opettajan välillä. Nämä taidot ovat myös kirjattu Perusopetuksen opetussuunnitelmaan (2014), jonka mukaan koulun tehtävänä on ohjata oppilaita näkemään asioita

toisen näkökulmasta ja ymmärtämään myös toisen ihmisen tunteita. Kiusaamista ehkäisevää turvallista ilmapiiriä sekä ryhmädynamiikkaa kannattaa luokassa rakentaa tietoisesti ja tavoitteellisesti erilaisten harjoitusten avulla, jotta kaikki kokisivat ryhmässä olevansa tasavertaisia. Muun muassa tällä tavoin kiusaamista voitaisiin luokkatasolla ennaltaehkäistä. Lisäksi positiiviset palautejärjestelmät ja yhteisten sääntöjen noudattaminen tukevat kiusaamisen ennaltaehkäisyä (Marttinen & Peura, 2010). Koulun henkilökunnan ja oppilaiden välisellä yhteistyöllä on mahdollisuus saavuttaa sellaiset tiedot ja taidot, joiden avulla kiusaamista voisi kouluissa vähentää ja luoda samalla parempaa yhteishenkeä (Espelage, 2014). Aikaisemmissa tutkimuksissa on huomattu, että kiusaamistapauksia on vähemmän sellaisissa kouluissa, joissa on hyvä ilmapiiri opettajien ja oppilaiden välillä (Hult ym., 2021).

Muita konkreettisia kiusaamisen ennaltaehkäisyn keinoja koulussa ovat henkilökunnan säännölliset kokoukset, joissa käsitellään muun muassa välituntivalvonnan tehostamista, säännölliset vanhempainillat, johdonmukainen puuttuminen ongelmiin sekä koulun sosiaalisen ympäristön kehittäminen (Olweus, 1992). Yksilöllisten tekijöiden ohella tärkeää olisi myös kiinnittää huomiota ryhmien toimintakulttuuriin ja niihin tekijöihin, jotka edesauttavat ja ylläpitävät kiusaamista, jotta niihin osattaisiin tarttua ja parhaimmillaan suunnata kiusaamisen vastainen toiminta oikein.

4.1.1 Tukioppilastoiminta

Mannerheimin Lastensuojeluliiton vuonna 1972 aloittama tukioppilastoiminta on Suomessa koulun hyvinvointia edesauttavaa toimintaa. Toiminta on laajalle levinnyttä, sillä vuonna 2022 tukioppilastoiminta kattoi yli 80 % perusopetuksen 7.–9.-luokista (MLL, 2022). Tukioppilastoiminnan tavoitteet pohjautuvat Perusopetuslakiin (1998, 2§), jonka mukaan ”Perusopetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuulliseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja.” Tukioppilastoiminnassa konkreettisia tavoitteita koulun arjessa ovat muun muassa sellaisen toiminnan edistäminen, mikä ottaa toiset huomioon, ongelmien

ehkäiseminen, koulun yhteishengen luominen, yksinäisyyden torjuminen sekä nuorten osallisuuden lisääminen kouluissa (MLL, 2019).

Tukioppilastoimintaa on tutkittu paljon, mutta tutkimusten näkökulmien pääpaino on ollut lähinnä itse tukioppilaissa (ks. esim. Hämäläinen, 2011) sekä heidän kokemuksissansa ollessaan itse mukana kiusaamistapausten selvittämisessä. Mielenkiintoista olisikin tutkimuksen avulla selvittää, miten toiset oppilaat kokevat tukioppilastoiminnan vaikuttaneen koulukiusaamiseen, siihen puuttumiseen sekä sen ennaltaehkäisyyn.

4.1.2 KiVa-kouluohjelma

KiVa Koulu on kiusaamisen vastainen toimenpideohjelma, jonka avulla kiusaamista pyritään ennaltaehkäisemään. Ohjelmaan liittyy pitkin vuotta pidettäviä oppitunteja, joiden avulla pyritään vaikuttamaan oppilasryhmien normeihin ja siihen, miten tulee toimia kiusaamistilanteita havaitessa. Tavoitteena on myös puuttua tehokkaasti ilmeneviin kiusaamistapauksiin, seurata oman koulun tilannetta erityisten työkalujen avulla sekä saada tietoa ajankohtaisesta tilanteesta kiusaamisen suhteen. Suomessa KiVa Koulu -ohjelmassa on mukana yli 900 koulua ja sen lisäksi se on kansainvälisestikin käytössä yli 20 muussa maassa (KiVa, n.d.).

KiVa Koulu -ohjelmaa ja sen vaikutuksia on puolestaan tutkittu paljon. Muun muassa Kärnän (2012) väitöskirjan tutkimuksessa havaittiin, että toimenpideohjelma vähentää tehokkaasti kiusaamista ja kiusatuksi joutumista etenkin peruskoulun ala-asteella verrattuna yläasteen 7.–9.-luokkiin, joissa vaikutukset ovat puolestaan pojilla suurempia kuin tytöillä. Lisäksi tutkimuksissa on havaittu, että KiVa -ohjelma voidaan lisätä oppilaiden empatiakykyä toisiaan kohtaan (Garandau ym., 2022).

4.2 Kodin ja koulun välinen yhteistyö

Kiusaamisen ennaltaehkäisevässä työssä on tärkeää hyvä ja luottamuksellinen yhteys kodin ja koulun välillä. Koulujen tulisi tehdä yhteistyötä oppilaiden vanhempien kanssa, jotta pysyvä muutos voitaisiin yhdessä saavuttaa

(Espelage, 2014). Opettajan ja oppilaiden huoltajien välinen vuorovaikutus on tärkeää alusta lähtien, sillä silloin myös kynnys ottaa esille vaikeampiakin asioita, kuten kiusaaminen, madaltuu ja mahdollistaa asioista puhumisen ja niiden selvittämisen. Oppilaan huoltajan on hyvä olla aidosti kiinnostunut lapsen koulunkäynnistä ja keskustella avoimesti niin koulusta kuin vapaa-ajan asioistakin. Kun kotona on turvallinen ja luotettava ilmapiiri, uskaltaa siellä puhua myös vaikeista asioista.

Lapselle tulee kotona kertoa hänen oikeudestaan turvalliseen oppimisympäristöön, jossa kenelläkään ei ole oikeutta kiusata toista. Tämän lisäksi lapsen kanssa kannattaa keskustella kiusaamisesta ja sen määritelmästä (Hamarus, 2008), jotta lapsi tunnistaisi tilanteen joutuessaan kiusatuksi ja uskaltaisi puhua siitä kotona. Parhaimmassa tapauksessa vanhemmilla voi olla merkittävä rooli koulun kiusaamisen vastaisessa työssä, sillä he voivat osallistua kiusaamisen vastaisen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja kehittämiseen (Salmivalli, 2010) yhdessä muiden vanhempien ja opettajan kanssa.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimuksen tehtävä ja tutkimuskysymykset

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan sitä, mitä yhdeksäsluokkalaiset nuoret ajattelevat tämänhetkisistä koulun tavoista ennaltaehkäistä koulussa tapahtuvaa kiusaamista ja puuttua siihen. Tutkimuksen ensisijaisena tehtävänä on selvittää, millaisia keinoja oppilaat pitävät tärkeinä kiusaamisen ennaltaehkäisyssä ja mitkä ovat heidän mielestään toimivia tapoja puuttua kiusaamiseen. Lisäksi tarkastellaan nuorten yleisiä ajatuksia koskien kiusaamisen ennaltaehkäisyä ja siihen puuttumista yläkoulussa. Tutkimustehtävää lähestytään seuraavilla tutkimuskysymyksillä:

1. Mitä oppilaat ajattelevat kiusaamisen ennaltaehkäisystä ja siihen puuttumisesta koulussa?
2. Miten koulussa tulisi oppilaiden mielestä ennaltaehkäistä kiusaamista?
3. Miten kouluissa tulisi oppilaiden mielestä puuttua kiusaamiseen?

Yläasteella tapahtuvaa kiusaamista ilmiönä on tutkittu paljon (ks. esim. Hamarus 2006; Athanasiades & Deliyanni-Kouimtzis 2010) ja hyvä niin, sillä tutkimukset tuottavat koko ajan uutta tarvitsemaamme tietoa, jotta kiusaaminen vähenisi. Kiusaamistutkimuksista löytyy myös monia sellaisia tutkimuksia, jotka tarkastelevat erityisesti kiusaamiseen puuttumista (ks. esim. Salmivalli ym., 2012; Rigby, 2007) sekä kiusaamisen ennaltaehkäisyä (ks. esim. Wójcik & Mondry 2020; Whitted & Dupper, 2005). Aihetta ja sen eri näkökulmia on tutkittu yksinään monen eri tutkijan toimesta, mutta sellaista tutkimusta, jossa yläkouluikäiset saavat äänensä kuuluviin niin koulukiusaamiseen puuttumisessa kuin sen ennaltaehkäisyssäkin, ei vielä tätä tutkimusta tehdessä tullut vastaan.

Tutkimuksen näkökulma rajautuu oppilaiden näkemyksiin ja heidän omiin ajatuksiinsa. Oppilaiden omat näkemykset kiusaamiseen puuttumisesta ja sen

ennaltaehkäisystä saattavat parhaimmillaan antaa tärkeää ja mahdollisesti uuttakin tietoa siitä, millaiset keinot toimisivat parhaiten kiusaamisen ennaltaehkäisyssä sekä siihen puuttumisessa, jotta kiusaaminen kouluissa saataisiin vähentymään. Tutkimuksen kautta pyritään tavoittamaan monia yhdeksäsluokkalaisia oppilaita, joilla on oma mielipiteensä sanottavana nykyisiin koulukiusaamisen ennaltaehkäisyn ja puuttumisen malleihin, ja jotka jollain tavalla haluaisivat mahdollisesti näitä menetelmiä muutettavan.

5.2 Tutkimusmenetelmät

Tämä tutkimus on laadullinen tutkimus, sillä tutkimus pyrkii ymmärtämään kokonaisvaltaisesti koulukiusaamisen ennaltaehkäisyä ja siihen puuttumista tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden, eli oppilaiden näkökulmasta (Juuti & Puusa, 2020). Laadullisessa tutkimuksessa tutkittavaa kohdetta lähestytään yksilönä, ja erityisen tarkastelun kohteena ovat hänen kertomuksensa ja kokemuksensa (Leinonen ym., 2017). Tällä tutkimuksella halutaan selvittää subjektiivisia käsityksiä kiusaamisen ennaltaehkäisystä ja siihen puuttumisesta, joten laadullinen tutkimus toimii tässä hyvin yksilön elämismaailmaa kuvaavana tapana tutkia (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006).

Tutkimuksen aineisto koostuu yhdeksäsluokkalaisten nuorten sähköiselle lomakkeelle tehdyistä eläytymismenetelmän orientoimista kirjoitelmista. Kehyskertomuksia on yhteensä neljä, joista kuitenkin tutkimukseen osallistuva on vastannut vain yhteen satunnaisesti jaettuun kehyskertomukseen. Kehyskertomukset ovat jaoteltu liittymään joko kiusaamisen ennaltaehkäisyyn tai kiusaamiseen puuttumiseen.

5.2.1 Fenomenografia

Tämän tutkimuksen analyysi perustuu fenomenografiseen lähestymistapaan, jonka tarkastelun kohteena ovat ihmisten toisistaan eroavat käsitykset koskien tutkittavaa ilmiötä (Vilka, 2021). Tässä tutkimuksessa tutkimuksen kohteena ovat oppilaiden omat käsitykset kiusaamisen ennaltaehkäisystä sekä siihen puuttumisesta. Fenomenografisella lähestymistavalla kuvataan, analysoidaan ja

ymmärretään ilmiöön liittyviä erilaisia käsityksiä ja niiden suhteita toisiinsa sen sijaan, että erilaisia syitä tai selityksiä pohdittaisiin (Huusko & Paloniemi, 2006). Lisäksi fenomenografiset tutkimukset pyrkivät havainnoimaan ja ennen kaikkea paljastamaan ihmisten käsitysten väliset variaatiot (Marton, 1981). Ihmisten välisten käsitysten avulla voidaan kuvata ajattelun sisällön lisäksi sen logiikan ja sisällön suhteita muodostamalla kuvauskategorioita aiheesta (Häkkinen, 1996). Tavoitteena on ymmärtää tutkittavien ajattelua empiirisen aineiston avulla. Täytyy kuitenkin muistaa, että fenomenografisen tutkimusotteen mukaisesti ihmisellä voi olla enemmän kuin yksi käsitys tutkittavasta ilmiöstä ja että käsitykset voivat muuttua ajan myötä (Marton & Booth, 1997). Aineistosuuntautuneena lähestymistapana fenomenografian avulla tutkitaan käsitysten variaatioita ilmausten kautta. Tällöin tutkimuksessa käytetty päättely on muodoltaan induktiivista, eli sen tarkoitus on edetä yksittäisistä seikoista yleiselle tasolle (Häkkinen, 1996).

Fenomenografisessa aineistonkeruussa keskeisintä on asettaa avoimia kysymyksiä, jotta erilaiset käsitykset tulevat aineistosta ilmi helpommin (Huusko & Paloniemi, 2006). Eläytymismenetelmän avulla vastaaja pystyy vastaamaan hyvinkin avoimesti kehyskertomuksiin niiden tuomien ajatusten ja mielikuvien pohjalta. Vastauksen pituutta ei myöskään ole rajattu tehtävässä millään tavalla, mikä myös mahdollistaa vastaajan vastaamisen niin pitkästi, kuin hän kokee parhaaksi.

5.2.2 Eläytymismenetelmä

Tämän tutkimuksen aineisto kerättiin eläytymismenetelmää apuna käyttäen, jonka tarkoituksena on pienimuotoisten tarinoiden kirjoittaminen tutkijan ohjeiden mukaisesti. Eläytymismenetelmällä pyritään löytämään kiinnostavia kuvauksia ihmisten ajattelusta liittyen tutkittavaan ilmiöön (Eskola ym., 2017). Tässä tutkimuksessa vastaajat vastasivat valmiiksi muotoiltuihin orientoiviin kehyskertomuksiin tarinoilla, jotka pohjautuvat heidän tuottamiin mielikuviiin kehyskertomuksen tilanteeseen liittyen (Eskola & Suoranta, 1998). Eläytymismenetelmän peruseräite on variointi, jolla tarkoitetaan sitä, että kehyskertomuksia on aina vähintään kaksi eri versiota. Muuten

kehyskertomukset ovat keskenään identtiset, mutta ne eroavat toisistaan aina vain yhden olennaisen tekijän suhteen. Nämä tekijät käsittelevät tässä tutkimuksessa ennaltaehkäisemistä, ennaltaehkäisemättömyyttä, puuttumista sekä puuttumattomuutta. Tällöin tutkija kiinnittää tutkimustuloksia tarkastellessaan huomiota erityisesti siihen, mikä tutkimukseen osallistujien vastauksissa muuttuu, kun kehyskertomuksissa muutetaan jotakin tiettyä yksittäistä tekijää (Härkönen ym., 2022). Eläytymismenetelmä mahdollistaa vastaajan käyttämään aktiivisesti omaa ajattelua ja mielikuvitusta ja jo pienestäkin aineistosta saattaa löytyä mielenkiintoisia vastauksia tutkijan analysoidessaan niitä (Eskola & Suoranta, 1998). Lisäksi eläytymismenetelmää aineistonkeruussa apuna käyttämällä voidaan saada esiin sellaisia näkökulmia, joita voisi olla vaikea saada näkyviin muita menetelmiä käyttämällä. Eläytymismenetelmän keskeisin vahvuus on siinä, että sen avulla voidaan saavuttaa sellaista tietoa, jota ei ehkä osattaisi kertoa siitä kysyttäessä (Härkönen ym., 2022).

5.3 Aineiston keruu

Aineistonkeruu tapahtuu eläytymismenetelmän ja siihen liittyvien kehyskertomusten avulla. Kehyskertomuksia on yhteensä neljä, liittyen kiusaamisen puuttumiseen ja sen ennaltaehkäisyyn. Kehyskertomukset eroavat toisistaan yhdellä oleellisella asialla, mikä näissä kehyskertomuksissa on kiusaamiseen puuttuminen/puuttumattomuus sekä kiusaamisen ennaltaehkäisy/ennaltaehkäisemättömyys. Vastaaja vastaa vain yhteen kehyskertomukseen, joka hänelle on satunnaisesti jaettu. Kehyskertomusten toimivuutta testattiin kahdeksalla henkilöllä ennen lopullista aineiston keruuta niin, että jokaiseen kehyskertomukseen saatiin ennen lopullista aineistonkeruuta kaksi koevastaajaa. Näin kehyskertomukset voitiin todeta sopiviksi tutkimuskysymyksiä ja aineistonkeruuta ajatellen. Lopullisiksi aineistonkeruussa käytetyiksi kehyskertomuksiksi muodostuivat seuraavat kehyskertomukset:

1. Kuvittele olevasi koulussa, jossa kiusaamista ennaltaehkäistään mielestäsi hyvin. Millaista koulussa on olla oppilaana? Kuvaile omin sanoin, millä tavoin kiusaamista koulussa ennaltaehkäistään.

- Kuvittele, että saisit jollakin tavalla kehittää tai muuttaa koulukiusaamisen ennaltaehkäisyn menetelmiä. Mitä muuttaisit ja miten?
2. Kuvittele olevasi koulussa, jossa kiusaamista ennaltaehkäistään mielestäsi huonosti. Millaista koulussa on olla oppilaana? Kerro myös omin sanoin, millaisia ajatuksia kiusaamisen huono ennaltaehkäisy herättää ja miten toivoisit, että kiusaamista koulussa ennaltaehkäistäisiin.
 3. Kuvittele olevasi koulussa, jossa kiusaamiseen puututaan mielestäsi hyvin. Millaista koulussa on olla oppilaana? Kuvaile omin sanoin, millä keinoilla kiusaamiseen koulussa puututaan. Kuvittele, että saisit jollakin tavalla kehittää tai muuttaa koulukiusaamiseen puuttumisen menetelmiä. Mitä muuttaisit ja miten?
 4. Kuvittele olevasi koulussa, jossa kiusaamiseen puututaan mielestäsi huonosti. Millaista koulussa on olla oppilaana? Kerro myös omin sanoin, millaisia ajatuksia huono kiusaamiseen puuttuminen herättää ja miten toivoisit, että kiusaamiseen koulussa puututtaisiin.

Tutkimuksen aineisto kerättiin tutkimusluvan saamisen jälkeen kahden eri yläkoulun yhdeksännen luokan vuonna 2022 aloittaneilta opiskelijoilta joulukuun 2022 ja tammikuun 2023 aikana. Molemmat koulut sijaitsivat Etelä-Pohjanmaan alueella, joista toinen sijaitsi pienemmässä kunnassa ja toinen hieman isommassa kaupungissa. Jokainen tutkimukseen osallistunut nuori sai vastattavakseen yhden kehyskertomuksen, johon vastattiin koulupäivän aikana omalla älylaitteella. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista ja jokainen oppilas sekä heidän huoltajansa olivat ennen tutkimukseen osallistumista saaneet tutkimusta koskevan infokirjeen, jossa kerrottiin muun muassa tietosuojasta ja vastaajan oikeuksista koskien tutkimukseen osallistumista, sillä osa vastaajista oli tutkimuksen toteuttamisen aikaan alle 15-vuotias. Oppilaita

vielä muistutettiin näistä kaikista asioista sinä päivänä, jolloin aineisto kouluissa kerättiin.

Tutkimukseen osallistui yhteensä 14 yhdeksäsluokkaa kahdesta eri koulusta. Kehyskertomukset jaettiin etukäteen niin, että jokaiseen neljään kehyskertomukseen olisi odotettavissa vastauksia suurin piirtein saman verran. Jokaiselle kehyskertomukselle tehtiin oma QR-koodi, jonka luokanohjaaja välitti oppilaille. Nämä koodit jaettiin etukäteen vastaajille niin, että aina 3–4 luokkaa vastasi saman QR-koodin takana olevaan kehyskertomukseen. Aineisto kerättiin luokanohjaajan tunnin aikana ja vastaamiseen oli varattu aikaa 10 minuuttia. Vastaukselle ei ollut määrätty pituusrajaa. Vastausten pituudet vaihtelivat yhdestä sanasta jopa 14 virkkeen pituisiin vastauksiin. Keskimääräinen vastausten pituus oli kuitenkin 6–9 virkettä. Yhteensä tutkimukseen vastasi 192 yhdeksäsluokkalaista, mutta vastauksista jouduttiin analysointivaiheessa poistamaan 43 vastausta niiden asiattoman ja millään tapaa aiheeseen liittyvän sisällön vuoksi. Yhteensä siis vastauksia tutkimukseen saatiin lopulta 149 kappaletta, jotka jakautuivat niin, että ensimmäiseen kehyskertomukseen vastasi 43 oppilasta, toiseen kehyskertomukseen vastasi 32 oppilasta, kolmanteen kehyskertomukseen vastasi 34 oppilasta ja viimeiseen kehyskertomukseen vastauksia saatiin 40 kappaletta.

5.4 Aineiston analyysi

Aineiston analyysivaiheessa tärkeää on tiedostaa tutkijan omat käsitykset ja näkemykset tutkittavasta ilmiöstä, sillä tutkijan omat ymmärrykset ohjaavat tutkimuksen asetelmia (Tuomi & Sarajärvi, 2002). Aineiston analysointi tapahtuu aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla, jolloin analysointi on systemaattista ja objektiivista (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Laadullisessa tutkimuksessa ei kuitenkaan täydelliseen objektiivisuuteen koskaan päästä (Eskola & Suoranta, 1998). Tällöin tutkimusaineiston muodostaminen on induktiivista. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä on kolme vaihetta, jotka ovat aineiston redusointi eli sen pelkistäminen, aineiston ryhmittely sekä teoreettisten käsitteiden luominen (Tuomi & Sarajärvi, 2018), joiden mukaan tämän tutkimuksen aineisto analysoidaan. Kun aineisto on kerätty, se pelkistetään

sellaiseen muotoon, josta on kaikki tutkimuksen kannalta turha karsittu pois. Toisin sanoen, vastaukset muutetaan lyhyempään muotoon. Näistä vastauksista kerätään ylös tutkimustehtävän kannalta oleellimmat asiat ja ilmaisut, jotka luokitellaan erilaisiin ryhmiin muiden samankaltaisten aineistosta kerättyjen käsitteiden kanssa. Sisällön hahmottamisessa apuna olivat erilaiset värikoodit, jolloin samankaltaiset tai samaan aihepiiriin liittyvät asiat koodattiin samoin värein (Eskola ym., 2017). Näistä luokista muodostuu lopulta tutkimuksen kannalta oleelliset pääluokat, jotka vastaavat tutkimuksen tutkimuskysymyksiin (Tuomi & Sarajärvi, 2018).

Sisällönanalyysi pyrkii saamaan tutkittavasta ilmiöstä tiivistetyn sekä yleisen kuvauksen, kuitenkin tekemättä aineiston avulla mitään johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä (Grönfors & Vilkkä, 2011). Ennen sisällönanalyysin aloittamista on tärkeää päättää, minkälaisista asioista aineistossa ollaan kiinnostuneita ja keskittyä pelkästään niihin (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Näiden analyysiyksiköiden määrittämistä ohjaavat sekä tutkimustehtävä että aineiston laatu. Tällä tavoin tutkija keskittyy vain tutkimuksen kannalta oleellisimpiin seikkoihin, jotta tutkittavasta ilmiöstä saadaan kaikki tarpeellinen tieto selvitettyä. Tutkimuksen aineisto on kerätty eläytymismenetelmän avulla, joka mahdollistaa sen, että sitä voidaan analysoida monella ei tavalla. Tämän vuoksi on tärkeää tutustua aineistoon ennen analyysin aloittamista. Usein kuitenkin aineistoa lähestytään aineistolähtöisesti (Eskola ym. 2017, s. 287).

Tämän tutkimuksen aineiston analyysi alkoi siitä, että kaikki vastaukset tulostettiin paperille jaoteltuna kehyskertomusten mukaan neljään osaan. Tämän jälkeen aineistoon perehdyttiin ja se luettiin moneen kertaan läpi, jotta siitä saatiin mahdollisimman perusteellinen kokonaiskuva. Aineistoon tutustumisen aikana aineistosta karsittiin kaikki tutkimuksen kannalta epäolennainen pois. Epäolennaisuuksia tässä tutkimuksessa olivat epäasialliset tai aiheeseen millään tapaa liittyvät vastaukset. Tutustumisen jälkeen aineistosta alettiin etsiä toisiinsa liittyviä pelkistettyjä ilmauksia, jotka koodattiin eri väreillä. Koodauksessa käytettiin neljää erilaista väriä, sillä huomiota kiinnitettiin tutkimuskysymysten mukaan siihen, liittyykö ilmaus kiusaamisen ennaltaehkäisyyn vai siihen puuttumiseen vai oppilaiden ajatuksiin siitä, millä tavoin he toivoisivat kiusaamisen ennaltaehkäisyn tai puuttumisen menetelmiä kehitettävän.

Värikoodauksen jälkeen pelkistetyt ilmaukset listattiin neljään erilaiseen kategoriaan edellä mainitun järjestyksen mukaisesti.

Listauksen jälkeen vastauksista alettiin tarkasti etsiä samankaltaisuuksia sekä eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä, joita huomattiinkin nopeasti aineistosta muodostuvan. Samaa ilmiötä kuvaavat käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään erilaisiksi luokiksi, joista muodostuu lopulta alaluokat. Alaluokat nimetään sen mukaan, mikä kuvaa aineiston sisältöä. Tässä kohtaa aineisto tiivistyy, sillä aineistosta saadaan yhdisteltyä pienemmät tekijät liittymään aineistosta ilmenneisiin yleisimpiin käsitteisiin. Lopulta alaluokkia yhdistelemällä saadaan muodostettua tutkimustehtävän kannalta oleelliset pääluokat, jotka nimetään sen mukaan, mitä aihetta aineistosta nouseva ilmiö kuvaa (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Taulukossa 1 on esitetty, millä tavoin aineiston luokittelu tapahtui ja miten lopulta luokkia yhdistelemällä tutkimuksen kannalta oleelliset pääluokat muodostuivat.

PÄÄLUOKKA	ALALUOKKA	ALKUPERÄINEN ILMAISU
Valvonnan tehostaminen (37)	Enemmän valvoja	Enemmän opettajia valvomaan kaikkialle (V8)
	Yksinäisten oppilaiden huomiointi	Käytävällä kiertävät opettajat huomioisivat enemmän yksin olevia nuoria (V90)
	Aktiivisempi seuranta	Opettajat seuraa oppilaiden toimintaa aktiivisemmin (V19)

TAULUKKO 1. Luokkien hahmottuminen aineistosta

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa tarkastellaan aineiston pohjalta ilmenneitä tutkimustuloksia, jotka ovat jaettu tutkimuskysymysten mukaisesti kahteen eri teemaan, koulukiusaamisen ennaltaehkäisyyn sekä koulukiusaamiseen puuttumiseen. Ensiksi tuloksia tarkastellaan hieman yleisemmältä tasolta, jotta voidaan nähdä, mitä tutkimukseen vastaajat ajattelevat ennaltaehkäisystä ja puuttumisesta yleisesti ja mitä ajatuksia ne vastaajissa herättävät. Yleiskatsauksen jälkeen tarkastellaan kahta ja kolmatta tutkimuskysymystä eli sitä, miten vastaajien, eli yhdeksäsluokkalaisten mielestä kiusaamista tulisi sen sijaan ennaltaehkäistä tai miten siihen tulisi puuttua, mikäli he kokevat nykyiset toimet ja menetelmät jollakin tavalla puutteellisina. Nämä aineistosta esiin nousseet asiat ovat luokittelun avulla jaettu omiin lukuihinsa, joissa niitä käsitellään aineistosta nousseiden sitaattien avulla tarkemmin.

Tässä luvussa tuloksia tarkastellaan kokonaisuutena, siitä huolimatta, että kehyskertomuksia oli neljä erilaista. Pääosin lähes kaikista vastauksista saatiin aineistoa myös muihin kuin vastattuun kehyskertomukseen, sillä vastaajat olivat omasta aloitteestaan halunneet vastata laajemmin kuin siihen, mitä pyydettiin. Tästä syystä aineiston analyysivaiheessa kaikille vastaajille annettiin tunnus V ja vastaukset koodattiin vastausjärjestyksessä numeroin. Esimerkiksi V32 tarkoittaa sitä, että vastaus on koko aineistosta järjestyksessään kolmaskymmenestoinen.

6.1 Koulukiusaamisen ennaltaehkäisy

Monet vastaajista ovat sitä mieltä, ettei koulukiusaamista ennaltaehkäistä riittävästi. Osa vastaajista ei edes tiennyt mitä ennaltaehkäisy tarkoittaa tai millä tavoilla sen pitäisi koulussa näyttäytyä. Samalla vastauksista voidaan nähdä yhteneväinen mielipide: opettajien ajatellaan olevan niitä, joiden tulisi toimia koulussa kiusaamisen estäjinä.

Mielestäni kiusaamisen ennaltaehkäisy kuuluu tärkeänä osana koulun henkilökunnalle, koska moni koulussa on vielä kasvamassa ja ei ymmärrä sanojaan tai on niin epävarma itsestään, että purkaa pahan olon muihin ja tässä tarvitaan aikuisen apua jotta kaikki ymmärtäisivät tekonsa ja kaikki saisivat olla rennosti joka päivä. (V73)

Opettajien tulee estää se kiusaaminen tai sen tapahtuminen. (V24)

Koulukiusaamisen hyvä ennaltaehkäisy koetaan tärkeänä ja tavoiteltavana asiana koulumaailmassa. Vastauksista merkittävämpänä asiana esille nousi turvallisuuden tunne, jota koulukiusaamisen hyvä ennaltaehkäisy koulussa edesauttaa. 24 oppilasta kertoi koulun olevan turvallinen paikka, mikäli he kokevat, että kiusaamista ennaltaehkäistään siellä hyvin. Moni oppilas kokee tai haluaisi kokea koulun turvallisena paikkana.

Koulu on kivaa ja turvallista jos ei oo kiusaamista. (V3)

Koulussa, jossa kiusaamista ennaltaehkäistään hyvin, pitäisi olla turvallinen ympäristö. (V31)

Koulussa, jossa kiusaamista ennaltaehkäistään hyvin, on vastaajien mukaan hyvä olla. Sellaisessa koulussa vallitsee rento ilmapiiri, sinne on helppo tulla ja siellä on mukavaa. 13 oppilasta mainitsi nämä asiat, kun tutkimuksessa pyydettiin tarkastelemaan koulua ja sen tuomia tunteita, jossa ennaltaehkäistään kiusaamista hyvin. Vastauksista voitiin nähdä myös se, että kiusaamisen hyvä ennaltaehkäisy vaikuttaa positiivisesti oppilaiden ja opettajien väliseen luottamukseen. Luottamuksen tärkeyden mainitsi vastauksissa 7 oppilasta. Luottamussuhde oppilaiden ja opettajien välillä puolestaan vaikuttaa vastaajien mukaan oppilaan itsevarmuuteen koulussa ja etenkin luokkatilassa, jossa on helpompaa oppia ja olla täysin oma itsensä. 11 oppilasta kertoi vastauksessaan kiusaamisen hyvän ennaltaehkäisyn vaikuttavan positiivisesti omaan itsevarmuuteen ja sen kehittymiseen.

Vastaavasti osa oppilaista kuvitteli kehyskertomuksen mukaisesti itsensä kouluun, jossa kiusaamista ennaltaehkäistään huonosti ja tehtävänä oli tarkastella niitä tunteita ja ajatuksia, joita tällaisessa kouluympäristössä olemisen mahdollisesti voisi aiheuttaa. Kuten hyvän kiusaamisen ennaltaehkäisyn tuloksia tarkastellessa, niin tässäkin merkittävämpänä asiana vastauksista nousi esiin turvallisuuden tunne, jonka yhdeksän oppilasta mainitsi kertomuksissaan.

Turvattomuuden tunteeseen puolestaan liitettiin pelon, ahdistuksen, stressin ja masennuksen tunteita, joita kahdeksan oppilasta käsitteli kirjoitelmissaan. Näihin saatettiin liittää myös pelko kouluun tulemisesta.

Ei jaksaisi tulla kouluun ja lintsaa koska ei halua huonoa oloa. (V62)

Must tuntuis tosi turvattomalta ja siltä et en oo turvassa. (V68)

Koulussa, jossa kiusaamista tapahtuu ja ennaltaehkäisy on huonosti olisi ahdistavaa olla. Olisi turvaton olo. (V69)

Kiusaamisen huono ennaltaehkäisy aiheuttaa vastaajien mukaan epäluottamusta koulun henkilökuntaan, jonka puolestaan koetaan vaikuttavan opiskeluun ja oppimistuloksiin negatiivisesti. Neljän oppilaan vastauksista nähtiin huonon koulukiusaamisen ennaltaehkäisyn vaikuttavan alentavasti motivaatioon opiskella tai käydä koulua.

Koulussa olisi ikävää, eikä olisi kiva opiskella. Koulun käynti kärsii. Huono ennalta ehkäisy aiheuttaa epä luottamusta kouluun ja sen opettajiin. (V70)

Syvältähän sellaisessa oppimisympäristössä olisi opiskella. (V76)

Ei vaan huvittais käydä koulua enää. (V14)

Taulukossa 2 on yhteenvetona vielä kuvattu hyvän sekä huonon koulukiusaamisen ennaltaehkäisyn vaikutukset oppilaiden kirjoitelmista kummunneiden ajatusten mukaisesti. Esiin nousseet asiat ja ajatukset on listattu taulukkoon ylhäältä alas siinä järjestyksessä, mitä asioita ja käsitteitä oppilaat mainitsivat kirjoituksissaan määrällisesti eniten.

Koulu, jossa kiusaamista ennaltaehkäistään hyvin	Koulu, jossa kiusaamista ennaltaehkäistään huonosti
Turvallisuuden tunne (24)	Turvattomuuden tunne (9)
Hyvä olla (13)	Pelko ja ahdistus (8)
Itsevarmuus (11)	Epäluottamus koulun henkilökuntaan (5)
Luottamus koulun henkilökuntaan (7)	Motivaatio koulunkäyntiin pieni (4)

TAULUKKO 2. Yhteenveto koulukiusaamisen ennaltaehkäisyn vaikutuksista oppilaisiin

6.2 Toiveita kiusaamisen ennaltaehkäisyyn

Luokittelun avulla aineistosta nousi esiin kolme erilaista pääluokkaa koskien yhdeksäsluokkalaisten ajatuksia ja toiveita siitä, millä keinoilla kiusaamista tulisi ennaltaehkäistä kouluissa. Nämä pääluokkia ovat 1) *Valvonnan tehostaminen*, 2) *Opettajan pedagoginen toiminta* sekä 3) *Rangaistusten koventaminen*. Näitä pääluokkia ja niiden alaluokkia tarkastellaan seuraavaksi tarkemmin pohjautuen aineistosta esiin nousseisiin sitaatteihin.

Näiden kolmen seuraavaksi käsiteltävien luokkien lisäksi nuorten kirjoitelmista löytyi muitakin ajatuksia, millä keinoilla kiusaamista tulisi ennaltaehkäistä. Esiin nousi kokemuksia siitä, miten erityisesti seksuaalivähemmistöihin kuuluviin kohdistetaan kiusaamista yläkoulussa. Kirjoitelmien perusteella vastaajat ajattelevat, että mikäli seksuaalikasvatusta ja ymmärrystä yläkoulussa lisättäisiin, voisi se, ainakin joltain osin, ennaltaehkäistä tätä seksuaalivähemmistöihin kuuluviin ihmisiin kohdistuvaa kiusaamista. Toinen kirjoitelmista esiin noussut ajatus, millä kiusaamista voisi paremmin ehkäistä, oli

koulupuvut ja niiden käyttöönotto Suomessa. Jotkut nuorista kokevat, etteivät joko pysty pukeutumaan sellaisella tavalla, kuin haluaisivat kiusaamisen pelossa tai kokevat jo kiusaamista, joka johtuu heidän kokemuksensa perusteella siitä, että pukeutuvat erottumalla massasta.

6.2.1 Valvonnan tehostaminen

Valvonnan tehostamiseen liittyvät käsitteet olivat vastauksissa yksi eniten mainituimmista asioista, jolla oppilaat ajattelevat olevan vaikutusta siihen, tapahtuuko kiusaamista vai ei. Yhteensä valvonnan tehostamisen vaikutuksesta kiusaamisen ennaltaehkäisyn keinona mainittiin kolmessakymmenessäseitsemässä vastauksessa.

Suurin osa vastaajista oli vastaustensa perusteella sitä mieltä, että kiusaamista tulisi ennaltaehkäistä lisäämällä enemmän valvojia välitunneille sekä käytäville, joissa oppilaat viettävät aikaa. Valvomista tulisi tehostaa sillä, että valvojat olisivat koko ajan valppaina havainnoimaan ympärillä olevia oppilaita ja heidän käyttäytymistään. Vastausten perusteella valvojien tulisi myös kuunnella tarkemmin oppilaiden puheita toisilleen, jotta mahdolliset kiusaamistapaukset tai sille altistavat tekijät saataisiin hyvissä ajoin tietoon.

Te aikuiset vaan ootte niitä joiden täytyy pitää silmät auki. (V42)

Tekisin niin, että pakottaisin opettajat olemaan paikalla enemmän ja huomioimaan enemmän. (V40)

[...] joten esim. välkävalvojan pitää OIKEESTI pitää silmät ja korvat auki. (V45)

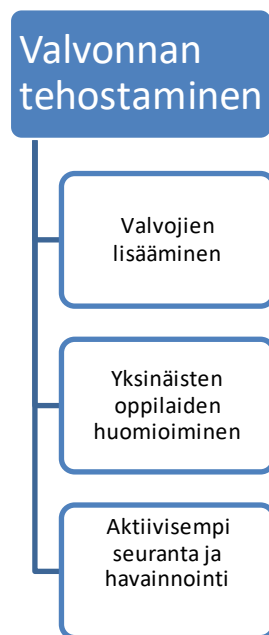
Valvomisen ja kyseenalaiseen käyttäytymiseen puuttumisen lisäksi valvojien toivottiin menevän juttelemaan yksinäiseltä näyttävillä oppilaille ja ottavan heidät jollakin tavalla huomioon.

Käytävällä kiertävät opettajatkin huomioisivat enemmän mikäli näkisi kiusaamiseen viittaavia tilanteita tai yksin olevia nuoria. (V90)

Välituntivalvojia on joka käytävällä, jotka tulevat silloin tällöin juttelemaan yksinäisiltä näyttävillä oppilaille. (V22)

Valvojilla nähdään siis olevan lähes keskeisin osa kiusaamisen ennaltaehkäisyssä, sillä oppilaiden vastaukset olivat hyvin saman kaltaisia

aiheeseen liittyen. Valvoja ja heidän aktiivisempaa seurantaansa tulisi lähes yksimielisesti vastaajien perusteella tehostaa. Kuvioon 1 on vielä koottu oppilaiden vastausten perusteella muotoutuneet alaluokat, joista lopulta pääluokka "valvonnan tehostaminen" muotoutui. Pääluokaksi valvonnan tehostaminen muodostui kolmen alaluokan kautta. Nämä oppilaiden vastausten perusteella muodostuneet alaluokat olivat valvojien lisääminen, josta mainittiin kahdeksassatoista vastauksessa, yksinäisten oppilaiden huomioiminen, josta mainittiin yhdessätoista vastauksessa sekä aktiivisempi seuranta, josta maininta oli kahdeksassa vastauksessa.

KUVIO 1. Valvonnan tehostaminen -pääluokan lopullinen muotoutuminen kertomuksista esiin nousseiden alaluokkien kautta

6.2.2 Opettajan pedagoginen toiminta

Opettajalla ja opettajan toiminnalla nähtiin myös olevan suuri vaikutus kiusaamisen ennaltaehkäisyssä. Yhteensä vastauksia, joissa opettajan toiminta haluttiin nähdä yhtenä ennaltaehkäisyyn keinona, löytyi kaksikymmentäkuusi kappaletta. Opettajan toiminta -pääluokka muotoutui lopulliseksi neljän alaluokan kautta. Alaluokat olivat ryhmäyttäminen, toiminnan suunnittelu, kuunteleminen sekä turvallisen tilan luominen.

Oppilaat kokevat tärkeänä ryhmäytymisen ja sen, että kaikilta onnistuisi toistensa kanssa työskentely. Vastauksissa opettajia toivottiin rikkomaan jo muodostuneita ryhmiä niin, että kaikilla olisi mahdollisuus tutustua toisiinsa. Ryhmien hajottaminen sekä uudelleen myös muihin oppilaisiin tutustumisen ajateltiin onnistuvan sillä, että opettajat toteuttaisivat enemmän ryhmätöitä tuntien lomassa. Ryhmätöitä toivottiin tehtävän opettajan ennalta suunnittelemissa ryhmissä, jolloin kukaan ei jäisi yksin ja mahdollisuus tutustua paremmin myös muihin oppilaisiin olisi todennäköisempi. Ryhmäytymiseen liittyen oppilaat toivoivat näkevänsä opettajan kiertelevän ja havainnoivan paremmin ryhmien toimintaa ja yhteistyötä. Vastausten perusteella ryhmäytymisen nähtiin olevan keino kehittää mukavaa ilmapiiriä, jossa myös kiusaamisen uhan nähtiin olevan pienempi.

Opettaja varmistaisi että ryhmätöissä kaikki otetaan huomioon. tehtäisiin paljon luokan yhteisiä töitä/leikkejä. (V37)

Koulussa tehtäisiin enemmän ryhmätehtäviä jotta kaikki tottuisivat toisten kanssa toimimaan. (V28)

Kehitetään mukavaa ilmapiiriä, kaikkien täytyy puhaltaa yhteen hiileen ja ilmiantaa kaikki epäilyttävä toiminta. (V42)

Ryhmäytymisen Fja ryhmätöiden lisäämisen lisäksi opettajilta toivottiin ymmärrystä siihen, millaisia ratkaisuja tekee tunneille. Vastauksista ilmeni, että oppilaat eivät halua tehdä tunneilla mitään sellaista, mikä voi pahimmassa tapauksessa altistaa kiusaamiselle. Tällaista toimintaa olivat muun muassa noloksi koetut luokan edessä esiintymiset tai johonkin tilanteeseen joutuminen pakotettuna. V4 kuvaili tällaisia tilanteita olevan muun muassa sellaiset hetket oppitunneilla, missä opettaja kysyy oppiaineeseen liittyvän kysymyksen oppilaalta vasten hänen tahtoaan tai osaamistaan.

[...] kun suunnitellaan tapahtumia niin sellaisia missä ei nolata/ei tarvi esiintyä pakosta. (V15)

Myös keskustelutaitoja toivottiin vastausten perusteella harjoiteltavan oppitunneilla, jotta kiusaamistilanteita ei syntyisi, vaan ne saataisiin keskustelutaitojen avulla hoidettua. Vastauksissa nostettiin esiin keskustelutaitojen harjoittamisen rinnalle toive seksuaalikasvatuksen lisäämisestä oppitunneille, sillä osa vastaajista koki kiusaamista seksuaalisen

suuntautumisensa vuoksi. He uskoivat, että mikäli tietoisuus ja siten ymmärrys seksuaalisesta suuntautumisesta ja sukupuolen moninaisuudesta leviäisi, voisi myös kiusaaminen vähentyä.

Kiusaamista pitäisi ehkäistä puhumalla tunteista jotta kaikki eivät pura pahaa oloa muihin. Ja tätä pitäisi harjotella koulussa. Keskustelutaitoa on myös hyvä harjotella ja parantaa jotta riitatilanteessa voidaan puhua asiat läpi eikä se mene kiusaamiseksi. (V73)

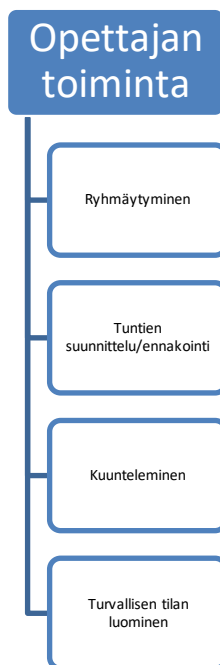
No tietoisuutta homoista ja muista vähemmistöistä pitäis opetukseen lisätä, koska täällä ainakin homoja syrjitään. (V108)

Kehittäisin tai loisin koulukiusaamiseen liittymiseen tai sen huomaamiseen esimerkiksi erilaisia keskusteluja ja muita kysymyksiä jotta se huomattaisiin. (V87)

Oppitunteihin liittyvän toiminnan lisäksi opettajilta toivotaan myös tunnepuolen ymmärrystä oppilaita kohtaan, kun puhutaan kiusaamisen ennaltaehkäisystä. Moni vastaajista toivoisi pystyvänsä koulussa olemaan oma itsensä, jonka mahdollistaa vastaajien mukaan turvalliset aikuiset. Aikuiset yleensä omalla esimerkillään opettavat lapsille sen, että kaikki saavat olla omia itsejään. Vastauksista ilmeni myös se, miten tärkeänä oppilaat pitävät opettajan taitoa kohdata sekä kuunnella oppilaita. Se, että oppilaat tietävät koulussa olevan edes yksi aikuinen, joka kuuntelee, mahdollistaa oppilaille turvallisen tilan puhua myös vaikeista asioista. Tällä oppilaat uskovat olevan vaikutusta siihen, ettei kiusaamista tapahtuisi ainakaan niin paljon kuin nykypäivänä.

[...] opettajilta lämmintä suhtautumista ja sellasta et oppilail ei ois isoo muuri alkua puhuu vaiks oma kohtasest kiusaamisest. (V68)

Kuvioon 2 on koottu yhteenvetona oppilaiden vastausten perusteella muotoutuneet alaluokat, joista lopulta toinen pääluokka ”opettajan toiminta” muodostui. Pääluokaksi opettajan toiminta muodostui neljän alaluokan kautta, jotka olivat ryhmäytyminen, tuntien suunnittelu, kuunteleminen sekä turvallisen tilan luominen. Ryhmäytymisen mainitsi kirjoitelmissaan 10 vastaajaa, tuntien suunnittelun ja ennakkoinnin mainitsi jollakin tapaa tekstissään seitsemän vastaajaa, opettajan kuuntelutaidon tärkeydestä kirjoitti viisi vastaajaa ja turvallisen tilan luomisesta mainitsi neljä oppilasta kirjoitelmissaan.

KUVIO 2. Opettajan toiminta -pääluokan lopullinen muotoutuminen kertomuksista esiin nousseiden alaluokkien kautta

6.2.3 Rangaistusten koventaminen

Oppilaat olivat samaa mieltä siitä, että mikäli kiusaamisesta aiheutuneita rangaistuksia kovennettaisiin, toimisi se jo yksinään yhtenä ennaltaehkäisykeinona kiusaamisen tapahtumiselle. Nykyisten rangaistusten ajatellaan olevan liian kevyitä kiusaamisen vakavuuteen ja siitä aiheutuvien mahdollisten seurausten selvittämiseksi. Yhteensä vastauksia, joissa jollakin tapaa ilmaistiin se, että rangaistusten tulisi olla kovempia, oli kirjoitelmissa yhteensä kahdeksantoista kappaletta. Rangaistusten koventamiseen liittyivät vastaukset koskien yhteydenpitoa kiusaajan huoltajien kanssa, tiukempia yhteisiä sääntöjä kaikille ja tietoisuutta siitä, mitkä ovat kiusaamisen rangaistukset sekä viimeisimpänä rangaistuksista toivottiin niin kovia, ettei kiusaamista tapahtuisi. Näistä alaluokista muotoutui lopulta pääluokka rangaistusten koventaminen.

Oppilaat ajattelevat kirjoitelmien mukaan, että kiusaamisesta koituvien rangaistusten pitäisi olla niin kovia, että mahdollisuus kiusaamiselle olisi hyvin pieni. V26 ehdottaa kirjoitelmassaan, että jokaisesta koulukiusaamistapauksesta tulisi aiheutua välittömästi määrittelemättömän ajan pituinen erotus koulusta.

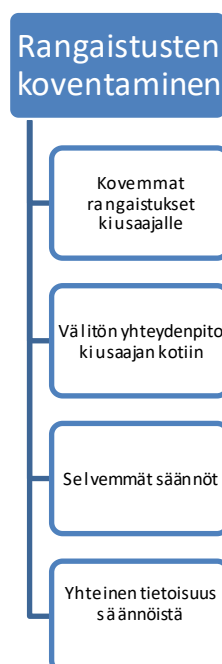
Tämän uskottaisiin olevan riittävän kova rangaistus niin, että kiusaamista ei tapahtuisi. Lisäksi oppilaat toivoisivat koulun olevan välittömästi yhteydessä kiusaajan huoltajiin, minkä uskotaan myös olevan yksi keino vähentää kiusaamista.

Vastaajat toivoisivat tiukempia sääntöjä ja sitä, että kaikki olisivat tietoisia säännöistä sekä siitä, mitä seuraa, mikäli sääntöjä rikkoo. Myös tiukempaa sääntöjen seuraamista haluttaisiin kouluihin. Lisäksi osassa vastauksissa toivottiin tarkempaa tietoisuutta siitä, mitä kiusaaminen voi aiheuttaa. Tällaisen laajan tietoisuuden ajatellaan olevan keino ehkäistä kiusaamista.

Kiusaamisesta saadaan kunnan rangaistukset jotta oppilaat tajuaa tekevänsä väärin. (V29)

No kaikkien pitäis tietää mitä kiusaamisesta pahimmillaan voi seurata niin sit sitä ei ehkä tapahtuis. (V94)

Kuvioon 3 on koottu alaluokat, joista pääluokka rangaistusten koventaminen lopulta muodostui. Kertomustensa perusteella kiusaamisen ennaltaehkäisyssä tärkeäksi mainitsi seitsemän oppilasta rangaistusten koventamisen, kuusi oppilasta mainitsi tärkeäksi välittömän yhteydenpidon kiusaajan huoltajien kanssa ja neljä oppilasta mainitsi selvemmat säännöt ja niiden tietoisuuden kaikille.

KUVIO 3. Rangaistusten koventaminen -pääluokan lopullinen muotoutuminen kertomuksista nousseiden alaluokkien kautta

6.3 Koulukiusaamiseen puuttuminen

Kirjoitelmien perusteella voidaan todeta oppilaiden olevan yksimielisesti samaa mieltä siitä, että kiusaamiseen tulisi puuttua koulussa paremmin. Yhdeksäsluokkalaiset näkevät, että etenkin yläkoulussa kiusaamiseen puuttuminen on vaikeaa. Vastauksista nähdään, että vastaajien mukaan varsinkin yläkoulussa tapahtuvaa kiusaamista voi olla vaikea havaita, sillä se, minkä toinen oppilas kokee kiusaamisena, voi olla toiselle oppilaalle pelkkää vitsiä. Tästä syystä joku saattaa jättää kertomatta, mikäli kokee itsensä kiusatuksi. Koulukiusaamisen huomaaminen yläkoulussa voi olla haasteellista, minkä takia myös kiusaamiseen puuttuminen asettaa haasteita. Oppilaat ajattelevat, että koulu on paikka, jossa oppilaista tulee huolehtia. Tällöin myös kiusaamisen kunnollinen puuttuminen tulisi kouluissa olla itsestäänselvyys.

Osa vastaajista pyydettiin kuvittelemaan itsensä kouluun, jossa kiusaamiseen ei puututa ollenkaan ja tarkastelemaan sen aiheuttamia tunteita sekä ajatuksia. Tällainen ympäristö koettiin vastausten perusteella raskaaksi ja turhauttavaksi. Syrjäytymisvaara näyttäytyi vastausten perusteella suurena, sillä yksinäisyys liitettiin monessa vastauksessa sellaiseen kouluun, jossa kiusaamiseen ei puututa. Tällaisen kouluympäristön ajatellaan myös olevan huono oppimisympäristö, sillä sen koetaan aiheuttavan lisääntyviä poissaoloja sekä motivaation puutetta koko koulua ja koulunkäyntiä kohtaan.

Puolestaan koulun, jossa kiusaamiseen puututaan hyvin ja riittävästi, koetaan lisäävän oppilaissa turvallisuuden tunnetta, luottamusta koulun henkilökuntaan sekä toisiin oppilaisiin, mukavia yhteisiä hetkiä, tunnetta siitä, että kouluun on joka päivä helppo tulla sekä rentoa yhteishenkeä.

6.4 Toiveita kiusaamiseen puuttumiseksi

Luokittelun kautta aineistosta nousi esiin kolme pääluokkaa koskien yhdeksäsluokkalaisten vastaajien ajatuksia ja toiveita siitä, millä keinoilla he toivoisivat kiusaamiseen yläkoulussa puuttuttavan nykyisten toimien sijaan. Nämä pääluokat ovat 1) *Koulun henkilökunnan suhtautuminen kiusaamiseen*, 2) *Matala*

kynnys kiusaamisesta kertomiselle sekä 3) Rangaistukset. Nämä pääluokat ja ne muodostaneet alaluokat ovat tarkastelussa seuraavaksi tarkemmin.

Nämä kolme pääluokkaa yhdistyivät selkeimmin tullen aineistossa useaan kertaan esille. Niiden lisäksi kuitenkin esiin nousi yksittäisiä ajatuksia myös siitä, miten kiusaamistapauksia toivottiin pystyttävän selvittämään etäyhteydellä niin, että kiusattu saisi olla kotona turvallisessa ympäristössä kertomassa esimerkiksi Teams-kokouksen välityksellä opettajalle kokemastaan. Kouluympäristössä kiusatun roolissa kiusaamistapauksen selvittäminen koettiin tarinoiden perusteella epämiellyttävänä ja sen rinnalle toivottiin vaihtoehtoista toimintatapaa, jossa olisi mahdollisesti rennompaa ympäristöä olla. Muutamassa vastauksessa esiin nostettiin myös toive siitä, ettei kiusaajaa ja kiusattua laitettaisi samaan tilaan selvittämään tapahtunutta, vaan heitä jututettaisiin erikseen. Tällaiset tilanteet ovat kiusatulle epämiellyttäviä, jopa pelottavia, ja niissä kiusattu ei vastausten mukaan välttämättä uskalla puhua suoraan ja totuudenmukaisesti.

6.4.1 Koulun henkilökunnan suhtautuminen kiusaamiseen

Kiusaamiseen suhtautuminen tuli ylivoimaisesti vastauksissa eniten esille, kun tarkasteltiin sitä, miten oppilaat toivoisivat kiusaamiseen puuttuttavan nykyisten toimien sijaan. Yhteensä vastauksia, joissa jollain tavalla nostettiin esille kiusaamiseen suhtautuminen paremmin puuttumisen keinona, löytyi aineistosta 39 kappaletta. Pääluokka ”Suhtautuminen” muodostui lopulta viiden alaluokan avulla. Nämä alaluokat olivat kiusaamisen seuranta, vakavasti otettavuus, nopea puuttuminen, avoimuus kiusaamisesta puhuttaessa sekä kokonaistilanteen hahmottaminen.

Aineiston perusteella kiusaamisen puuttumiselle toivottiin parempaa seurantaa ja sitä, ettei asiaa jätettäisi vain yhteen keskusteluun tai muuhun yhteen rangaistukseen. Vastaajat kokevat, ettei tällainen toiminta välttämättä auta kiusaamistilannetta yhtään, vaan kiusaaminen voi pahimmassa tapauksessa saada jatkoa, mikäli opettajat eivät jää seuraamaan tilannetta ja kartoittamaan kiusaamisen uudelleen tapahtumisen mahdollisuutta. Opettajilta toivottiin myöhempiä keskusteluja yhdessä kiusatun kanssa, jonka tarkoituksena olisi varmistaa, ettei kiusaamista ole enää tapahtunut.

Kiusaamiseen pitäisi puuttua aina joka kerta jos huomaa minkää näköstä kiusaamista ja varmistaa että se on loppunu eikä vaan yhdessä tilanteessa oo puuttumassa siihen. (V84)

Tuntuu välillä että kun opettajat puuttuu kiusaamiseen niin heti kun heiltä silmä välttää jotkut kaksi kikattaa jo jossain nurkassa. (V86)

[...] jos kiusaamisesta kertoo opettajille niin siihen puututaan mutta se voi jatkua entistä pahempana. (V82)

Seurannan lisäksi opettajilta ja muulta henkilökunnalta toivottiin parempaa kokonaistilanteen hahmottamista. Eli ennen kuin ketään tuomitaan tapahtuneesta, olisi perusteltua kuunnella kaikkien osapuolten tarinat liittyen tapahtuneeseen ja vasta sen jälkeen tehdä päätöksiä siitä, miten toimitaan. Osa vastaajista oli sitä mieltä, että joskus resursseja saatetaan laittaa ”turhiin” tapahtumiin, eikä sellaisiin kiusaamistapauksiin, jotka oikeasti tarvitsisivat selvitystä. Kuten V39 kirjoitti, kiusaamiseen tulisi puuttua vain silloin, kun se on tarpeellista.

Muuttaisin sen että ennenkö opettajat, kuraattorit yms alkaa tehdä ”päätöksiä” asiasta (eli onko kyseessä kiusaamis tilanne yms) kuunneltaisiin myös toisen osapuolen kertomana tilanne koska jos kuunnellaan vain yhden kertomana siitä jää aika paljon pois asioita mitä olisi hyvä ottaa tilanteessa huomioon. (V5)

Eniten vastauksissa kuitenkin käsiteltiin sitä, miten kiusaamiseen tulisi suhtautua yhdeksäsluokkalaisten oppilaiden mielestä vakavammin verrattuna nykyiseen tilanteeseen. Tällä hetkellä oppilaat kokevat, että opettajat eivät puutu kiusaamiseen tarpeeksi vakavalla otteella. Eräs vastaajista (V71) kuvaili, että opettajat voivat jopa katsoa kiusaamistoimintaa läpi sormien, eivätkä siten puutu pienimpiin solvauksiin, joita esimerkiksi valvojina kuulevat.

Koulukiusaamiseen pitäisi oikeasti puuttua paljon paremmin verrattuna nyky tilanteeseen. Opettajat eivät puutu asiaan tarpeeksi vakavasti. Pitäisi myös ymmärtää, että vaikka opettaja sanoo siitä kerran niin siitä ei todennäköisesti ole mitään hyötyä. (V31)

[...] pakottaisin opettajat olemaan paikalla enemmän ja huomioimaan enemmän eikä kerran vaan varoita vaan oikeasti tekisi asialle jotain. (V40)

Se pitäis ainakin muuttaa, että opettajat puuttuisivat kiusaamiseen heti ja ottaisivat sen oikeasti tosissaan. (V45)

Vastaajilla oli kertomusten perusteella myös omakohtaista kokemusta siitä, miten heitä ja heidän kokemaansa kiusaamista ei ollut otettu tosissaan eikä siihen ollut suhtauduttu riittävän vakavasti. Tällainen toiminta horjuttaa oppilaan luottamusta opettajiin sekä vaikuttaa alentavasti motivaatioon koulunkäyntiä kohtaan. Eräs vastaajista kertoo kokemastaan seuraavalla tavalla:

[...] menen puhumaan kiusaamisesta luokanvalvojalle mutta hän vaikuttaa uskovan kaiken olevan minun syytä. Luokanvalvoja kertoo miten kiusaajia kannattaa vältellä ja olla varovainen heidän ympärillä. Miksi se on minun vastuulla että he eivät kiusaa minua? (V75)

Vakavasti suhtautumisen lisäksi kertomuksissa ilmeni monesti myös se, että vastaajien mielestä kiusaamiseen ei tällä hetkellä puututa niin nopeasti, kuin siihen täytyisi yhdeksäsluokkalaisten mielestä puuttua. Tästä syystä kiusaamisen nopea puuttuminen nähtiin tärkeänä ja merkityksellisenä osana kertomuksissa ja siihen toivottiin parannusta jatkoa ajatellen. Vaikka kiusaaminen tuodaan julki, niin joko siihen puuttuminen unohdetaan tai siihen puuttuminen kestää niin kauan, ettei tilanne ole enää siihen puuttuessa akuutti tai ajankohtainen.

Oppilaat toivoisivat, että kaikkeen, myös pienempään kiusaamiseen puututtaisiin nopeammin sekä helpommin. Kuten aiemmin jo esitettiin, joku toinen saattaa ottaa vitsillä sen, mitä toinen oppilas pitää kiusaamisena. Tästä syystä opettajien sekä valvojien tulee olla hereillä, ja puuttua välittömästi tapahtuneeseen, oli se sitten lopulta kiusaamista tai ei.

Ei aina ajateltaisi kaiken olevan vitsiä mitä nuoret päästävät suustaan toisille, toisaalta moni on vitsiä mutta myös nekin voivat satuttaa yhtäläillä ja tällaisia tilanteita voi olla vaikea sanoa ystävälle tai tuttavalle suoraan. (V90)

Vastaajat tuovat kertomuksissaan myös esille sen, että mitä aikaisemmin kiusaaminen huomataan, sitä helpompi se on pysäyttää. Tällaista toimintaa oppilaat pitävät tärkeänä. On tärkeää myös puhuttaa mahdollinen kiusattu yksinään, ilman isomman ryhmän painostusta siitä, ettei kiusaamista olisi tapahtunut.

[...] koulussa mielestäni pieniinkin riitoihin tai edes leikillä kiusaamis juttuihin pitäisi puuttua välittömästi. (V69)

Toivoisin että kiusaaminen huomataan ajoissa koska silloin se on helpoin pysäyttää. (V75)

Oppilaat toivoisivat vielä suhtautumiseen liittyen enemmän avoimuutta kiusaamisesta puhuttaessa. Oppilaiden mielestä olisi tärkeää tuoda avoimemmin julki sellaisia asioita, mitä kiusaaminen voi kiusatulle pahimmassa tapauksessa aiheuttaa. Muutamassa kertomuksessa esiin nostettiin alttius itsemurhalle kiusaamiskokemusten seurauksena. Tästä sekä muista mahdollisista seurauksista olisi vastausten mukaan puhuttava enemmän kouluissa, jotta parhaimmassa tapauksessa kiusaajat ymmärtäisivät tekojensa seuraukset ja lopettaisivat kiusaamisen.

Tärkeää olis, että kaikki uskaltaisi puuttua kiusaamiseen ja että kiusaamisesta puhuttaisiin enemmän ja siitä minkälaiset arvet se jättää. (V89)

Kuviossa 4 näkyy vielä alaluokat, joista lopullinen pääluokka ”Suhtautuminen” muodostui. Yhteensä kertomuksissa suhtautumiseen liittyviä käsitteitä käsiteltiin 39 oppilaan toimesta. 15 oppilasta mainitsi kertomuksessaan toiveen siitä, että kiusaamiseen tulisi suhtautua vakavammin, yhdeksän oppilaista toivoi nopeampaa puuttumista, kuusi oppilaista käsitteli kiusaamisen parempaa seurantaa, viisi oppilasta toivoi avoimempaa keskustelua kiusaamisesta ja kiusaamisen seurauksista sekä neljä oppilaista haluaisi parempaa ymmärrystä kokonaistilanteen hahmottamisesta.

KUVIO 4. Lopullisen pääluokan muodostuminen viidestä kertomuksista esille tulleista alaluokista

6.4.2 Matala kynnyks kiusaamisesta kertomiselle

Kiusaamisesta kertominen aikuiselle on monen vastaajan mukaan vaikeaa ja nähdäänkin, että kynnyksen madaltaminen siitä kerrottaessa helpottaisi kiusaamiseen puuttumista. Yhteensä kertomuksia, joissa jollakin tavalla käsiteltiin kiusaamisesta kertomista ja sen vaikeutta, oli 14 kappaletta. Aineistoista nousi esiin anonymiteettisyyden tärkeys kiusaamisesta kerrottaessa, opettajan tuki sekä oppilaiden osallisuus kiusaamiseen puuttumisessa, jotka muodostivat lopulta pääluokan ”Matala kynnyks kiusaamisesta kertomiseen”.

Vastaajien mukaan tällä hetkellä kiusaamisesta on lähes mahdotonta kertoa ilman omaa nimeä. Moni oppilas toivoikin kertomusten perusteella, että kiusaamisesta voisi kertoa anonymisti, jolloin kynnyks kertomisesta madaltuisi. Vastauksissa ehdotettiin postilaatikkoo, johon saisi nimettömänä jättää postia. Anonymiteettisyyden ajateltiin myös vaikuttavan siihen, että myös muut oppilaat uskaltaisivat helpommin kertoa näkemästään tai muulla tavoin tietämästään kiusaamisesta.

Se on tärkeätä et aikuisille voi anonymisti sanoo jos kiusataan (V80)

[...] jos näkee kiusausta niin sen voisi tuoda nimettömästi esille. Vaikka voisi kirjoittaa lapun missä kertoisi kuka kiusaa ketä kiusaa ja miten kiusaa. (V134)

Kiusaamiseen pitäis puuttua ilman, että uhria ja/tai tilanteesta aikuiselle kertonutta nimetään. (V136)

Muiden oppilaiden osallisuutta kiusaamisesta kerrottaessa pidettiin vastausten mukaan tärkeänä, sillä oppilaat näkevät ja tietävät yleisesti ottaen enemmän asioita, kuin mitä opettajat. Tästä syystä olisikin tärkeää, että myös toiset oppilaat kertoisivat kiusaamishavainnoistaan helpommin. Oppilaiden mukaan kiusaamisesta eteenpäin kertomisesta tekee vaikeaa se, että pelkää joutua itse kiusatuksi, kun kiusaamisesta kertonut yleensä tunnustetaan.

kynnys mennä puhumaan kiusaamisesta olisi matalampi eikä tarvisi hävetä sitä että on tullut kiusatuksi tai pelätä että kiusaajat pahentaisi kiusaamista kun kuulevat että asiasta on kerrottu aikuisille. (V85)

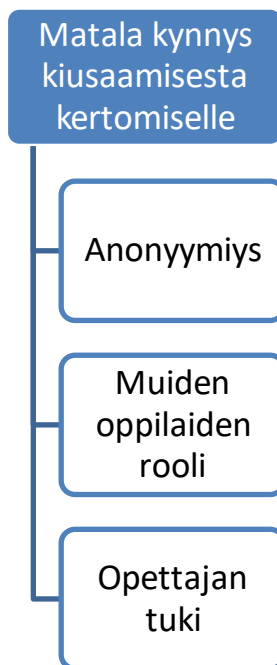
se [koulukiusaamisesta kertominen] pitää tehdä tilanteen mukaan, koska asiasta kertomista opettajilla suoraan sanottuna halveksutaan. (V88)

Oppilaat ajattelivat kertomusten perusteella kynnystä helpottavan myös tietoisuus aikuisen tuesta, mikä vaikuttaisi osaltaan helpottavan kiusaamisesta kertomista. V110:n mukaan opettajat pystyvät itse vaikuttamaan paljon siihen, uskaltavatko oppilaat lähestyä heitä niinkin aroista asioista kerrottaessa kuin kiusaamisesta. Olisikin tärkeää, että jokainen oppilas tietäisi koulussa olevan edes yksi turvallinen aikuinen, jolle olisi helppo mennä puhumaan kiusaamiseen liittyvistä asioista, eikä oppilaan tarvitsisi pelätä joutuvansa itse ongelmiin.

koulussa pitäis olla edes yks turvallinen aikuinen, jolle uskaltais mennä kertomaan jos jotain kiusataan. (V107)

opettajien tulee tehdä helpoksi kiusaamisesta kertominen. (110)

Kuviossa viisi näyttäytyy ne alaluokat, joista lopullinen pääluokka muodostui. Yhteensä siis 19:sta aineiston kertomuksissa mainittiin sellaisia asioita, jotka liittyvät kiusaamisesta kertomisen kynnykseen. Yhdeksässä kertomuksessa mainittiin antonyymisyyden tärkeys kiusaamisesta kerrottaessa eteenpäin, viidessä vastauksessa mainittiin toisten oppilaiden tärkeys puuttumisen osallisuudessa ja neljässä vastauksessa nostettiin esille opettajan tuen tärkeys sekä tietoisuus siitä.

KUVIO 5. Pääluokan ”Matala kynnyks kiusaamisesta kertomiselle” muodostuminen aineistosta esiin nousseiden alaluokkien kautta

6.4.3 Rangaistukset

Kuten myös kiusaamisen ennaltaehkäisyn keinoissa (ks. luku 6.2.3), niin myös kiusaamisen puuttumisen keinoissa esiin nousi rangaistukset ja niiden koventaminen. Oppilaiden ajatukset rangaistuksista eivät juurikaan eroa toisistaan, oli kyseessä sitten kiusaamisen ennaltaehkäisy tai siihen puuttuminen. Rangaistusten ja niiden koventamisen ajateltiin vaikuttavan myöntävästi sekä kiusaamisen ennaltaehkäisyn keinona että siihen puuttumisen keinona. Kun tutkimuksessa kysyttiin oppilaiden ajatuksia siitä, millä tavoin he toivoisivat konkreettisesti kiusaamiseen puututtavan, vastauksista muotoutui kaksi selvää alaluokkaa. Nämä alaluokat olivat kovemmat rangaistukset sekä tiivis yhteistyö kiusaajan huoltajien kanssa, joista muodostui lopulta pääluokka ”rangaistukset”.

Lisäksi muutamissa yksittäisissä vastauksissa toivottiin, että itse kiusattu jätettäisiin kiusatun rangaistuksista ulos, eikä hänen tarvitsisi olla osallisena yhdessä kiusaajan kanssa selvittämässä tilannetta. Konkreettisenä keinona vastauksista esiin nousi toive, ettei kiusaamisen selvittämiseen liittyviä keskusteluja käytäisi yhdessä sellaisessa tilassa, jossa mukana olisi sekä kiusaaja että kiusattu.

Vastaajien mukaan tämänhetkiset kiusaamista koskevat rangaistukset ovat liian vähäisiä, eikä pelkkä keskusteleminen kiusaajan kanssa ole riittävän kova rangaistus kiusaamisesta.

Jos kaikkiin tilanteisiin puututaan vaan jollain keskustelulla, saattaa kiusaaminen jatkua vielä paljon pahempana. (V88)

Kiusaamisen sanktiot tulis olla pahemmat jotta kiusaajat lopettaisivat kiusaamisen. (V82)

Vastaajat kuitenkin ajattelevat lähes yksimielisesti keskustelujen olevan kiusaamisen selvittämiseksi välttämätöntä kiusaajan kanssa niin, että tilannetta on selvittämässä esimerkiksi rehtori ja kiusaajan oma luokanohjaaja. Kuitenkaan tämän ei ajatella riittävän rangaistukseksi, vaan ehdotuksena esitettiin kiusaajan ohjaamista esimerkiksi kouluterveydenhoitajalle tai koulukuraattorille, jossa hän saisi kahden kesken jutella omista ajatuksistaan ja tunteistaan.

Rangaistuksiin liittyen vastauksista nousi esiin myös ajatuksia siitä, miten kiusaamistapauksissa koulun tulisi olla tiiviimmin yhteydessä kiusaajan kotiin ja tehdä huoltajien kanssa yhteistyötä sekä asian selvittämiseksi että pyrkiä varmistamaan se, ettei kiusaamista tapahtuisi uudelleen. Vastauksissa esitettiin muun muassa ajatus siitä, että koulun tulisi pyytää kiusaajan huoltajia kasvatustien koululle puhumaan tilanteesta, sillä tiedotuskanavien välillä tapahtuva arkaan aiheeseen liittyvä viestintä ei välttämättä johda haluttuun lopputulokseen ja voi aiheuttaa haasteita viestijöiden välillä. Tiivis yhteydenpito koulun ja huoltajien välillä nähdään yhtenä keinona koventaa kiusaamisesta aiheutuneita rangaistuksia.

Kuviossa kuusi voidaan nähdä kiusaamiseen puuttumisen liittyvän oleellisen ”rangaistukset” pääluokan lopullinen muodostuminen. Yhteensä 14 kertomuksesta nousi esiin ajatuksia, jotka käsittelivät jollakin tavalla rangaistuksia ja/tai niiden koventamista. Kahdeksassa kertomuksessa nostettiin esille rangaistusten koventaminen. Näistä vastauksista kolme liittyi sekä rangaistuksiin puuttumisen että ennaltaehkäisyn keinona. Loput kuusi vastaajaa nostivat esiin yhteydenpidon kiusaajan kodin kanssa rangaistuksen keinona.

KUVIO 6. Pääluokan "Rangaistukset" muodostuminen aineistosta esiin nousseiden alaluokkien kautta kiusaamiseen puuttumisen keinona

7 POHDINTA

7.1 Tulosten tulkinta ja johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää yhdeksäsluokkalaisten nuorten yleisiä ajatuksia siitä, mitä he ajattelevat koulukiusaamisen ennaltaehkäisystä ja siihen puuttumisesta sekä lisäksi heidän ajatuksiaan siitä, millä konkreettisilla keinoilla he toivoisivat koulukiusaamista ennaltaehkäistävän ja siihen puututtavan yläkoulussa. Tutkimuksen aineistonkeruussa hyödynnettiin eläytymismenetelmää, joka auttoi vastaajia pääsemään kuviteltuun tilanteeseen. Tutkimuksen avulla saatiin selville yhteiskunnallisesti merkittävää tietoa, jotta kiusaamisen vastaista työtä voitaisiin kouluissa kehittää. Tutkimustulokset nojautuvat jossain määrin Mäntylän ja kumppaneiden (2013) teettämän tutkimuksen tuloksiin. Tämän tutkimuksen tulokset osoittavat erityisesti sen, että koulun henkilökunnalla on suuri vaikutus siihen, tapahtuuko koulukiusaamista vai ei. Opettajat ja muu koulun henkilökunta ovat avainasemassa, kun tarkastellaan kaikkia tämän tutkimuksen tuloksia.

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla kartoitettiin oppilaiden yleisiä ajatuksia ja näkemyksiä siitä, millaisena he näkevät kiusaamisen ennaltaehkäisyn ja siihen puuttumisen yläkoulussa tällä hetkellä. Yhdeksäsluokkalaisten vastaajat ajattelevat lähes yksimielisesti, että kiusaamiseen pitäisi yläkoulussa puuttua paremmin. Lisäksi vastaajien mielestä koulukiusaamista ei ennaltaehkäistä kouluissa riittävästi. Vuonna 2021 teetetystä Terveiden ja hyvinvointilaitoksen kouluterveyskyselystä nähtiin, että kiusaamista kokeneista 8.- ja 9.-luokkalaisista 50 prosenttia ei ole kokenut saavansa apua kiusaamisesta eteenpäin kerrottaessa (THL, 2021), joten kouluterveyskyselyn tulokset antavat tukea myös tämän tutkimuksen tuloksille. Koulukiusaamisen ennaltaehkäisyn ja puuttumisen vastauksia analysoidessa esiin nousi yksi käsite ylitse muiden: oppilaat kokevat tai haluavat kokea koulun turvallisena paikkana. Turvallinen koulu on vastausten mukaan sellainen, jossa kiusaamista

ennaltaehkäistään hyvin ja oppilaat tietävät, että kiusaamiseen puututaan aina sen vaatimalla tavalla.

Tämän tutkimuksen mukaan turvallista koulua luovat merkittävässä roolissa olevat koulun opettajat ja muu koulun henkilökunta, jotka vaikuttavat parhaassa tapauksessa positiivisesti niin kouluympäristöön, oppilaan kasvuun, kehitykseen ja huolenpitoon kuin luottamuksen rakentumiseen oppilaan ja aikuisen välillä. Opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman tulee sisältää oppilashuollon tavoitteet ja periaatteet, joiden tavoitteena on saada aikaan turvallinen ympäristö, joka suojaa mielenterveyttä, ehkäisee syrjäytymistä sekä edistää koko koulu yhteisön hyvinvointia (Mäntylä ym., 2013). Oppilaat myös ajattelevat opettajien toimivan kiusaamisen estäjinä. Vaikka Suomessa opetuksen järjestäjälle onkin säädetty vastuu siitä, että oppilaan oikeus turvalliseen oppimisympäristöön toteutuu (Suomen perusopetuslaki 2013/1267/29§), niin kaikki vastuu ei kuitenkaan voi olla yksin opettajalla kiusaamistilanteen tunnistamisessa. Myös oppilaita tulee herätellä tunnistamaan kiusaaminen ja siitä eteenpäin kertominen. Lisäksi oppilaita tulee muistuttaa myös omasta vastuusta, joka on myös Suomen perusopetuslakiin kirjattu (2013/1267/35§), ettei oppilas saa kiusata, syrjiä tai vaarantaa muiden terveyttä tai turvallisuutta. Yhteisellä oppilaiden ja opettajien vastuulla kiusaamisen kitkemiseksi on potentiaalinen mahdollisuus sille, että kiusaamista ei koulussa tapahdu.

Oppilaat ajattelevat, että yläkoulussa kiusaamiseen puuttuminen on vaikeaa, sillä sitä voi olla vaikea havaita tai tunnistaa. Tunnistamisen vaikeaksi tekee se, että sen minkä toinen oppilas kokee vitsinä, voi toinen oppilas kokea kiusaamisena. Tulokset ovat samankaltaiset vuonna 2012 teetetyn tutkimuksen kanssa, jossa todettiin, etteivät opettajat aina tunnista koulukiusaamista. Opettajien lisäksi myös itse oppilaat saattavat olla niitä, jotka eivät tiedosta kiusaavansa (Herkama, 2012). Tämän vuoksi olisikin ensiarvoisen tärkeää lisätä tietoisuutta kiusaamisesta oppilaiden kanssa sekä käydä yhdessä läpi esimerkiksi erilaisin eläytymis- ja rooliharjoitusten muodossa, mikä kaikki toiminta on kiusaamista (Salmivalli, 2010). Tietoisuuden lisäämisen tavoitteena on saada oppilas pohtimaan omaa käyttäytymistä toisia oppilaita kohtaan ja mahdollisesti muuttamaan niitä toimintatapoja, joita oppilas käyttää toisiin oppilaisiin. Yhteistyö ei jää pelkästään oppilaan ja opettajien välille, vaan vastuu

kiusaamiskysymyksissä on myös oppilaan kodilla, jossa kiusaamisesta ja sen määritelmästä tulisi myös puhua (Hamarus, 2008).

Toisen tutkimuskysymyksen tavoitteena oli selvittää, miten oppilaiden mielestä koulukiusaamista tulisi konkreettisesti ennaltaehkäistä nykyisten toimien rinnalla. Myös ennaltaehkäisyyn liittyvissä seikoissa opettajien rooli korostui merkittävästi. Tällä hetkellä oppilaat ajattelevat, ettei valvontaa ole riittävästi. Siksi ensisijaisesti valvontaa sekä valvojia tulisi lisätä välitunneille, jotka kaikin astein seuraisivat ja havainnoisivat oppilaiden toimintaa, puuttuisivat välittömästi epäkohtiin sekä ottaisivat yksinäiset oppilaat huomioon. Sama tulos näkyy myös vuonna 2013 tehdyssä kiusaamistutkimuksessa, jossa oppilaat toivoivat lisää valvontaa oppilaiden turvaksi (Mäntylä ym., 2013). Oppilaat ajattelevat, että opettajalla on vastuu ryhmän tai luokan ryhmäytymisessä sekä turvallisen tilan luomisessa, jotka toimivat kiusaamisen ennaltaehkäisijöinä. Ryhmäytymisessä oppilaat pitävät tärkeänä sitä, että kaikki opetetaan toimimaan kaikkien kanssa. Tässä opettajan rooli korostuu, sillä hän pystyy omalla toiminnallaan ennaltaehkäisemään ja jopa estämään kiusaamisen tapahtumisen muodostamalla itse esimerkiksi työskentelyparit, ryhmät ja joukkueet. Myös Mäntylän ja kumppaneiden (2013) teettämän tutkimuksen tulokset ovat yhdenvertaiset: opettajan ei tule antaa oppilaiden päättää, kenen kanssa työskentelee. Lisäksi opettajan täytyy osata suunnitella ja ennakoita sellaiset sisällöt oppitunneille, joista kenellekään ei jäisi paha mieli. Perusopetuslaki (2013/29§) velvoittaa koulutuksen järjestäjää (opettajaa) pitämään huolen siitä, etteivät oppilaat joutuisi kiusaamisen kohteiksi koulussa tai muussakaan koulun toiminnassa. Tämä voi kuitenkin joskus olla haasteellista, sillä oppitunnit ja muut suunnitelmat eivät aina välttämättä suju suunnitelmien mukaisesti.

Oppilaat toivovat lisäksi oppitunneille enemmän keskustelutaitojen harjoittamista, tunne- ja vuorovaikutusharjoituksia sekä seksuaalikasvatusta. Tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittaminen on kirjattu Perusopetuksen opetussuunnitelmaan (2014). Perusopetuksen opetussuunnitelmaan (2014) puolestaan seksuaalikasvatus sisältyy jo 5. luokalta lähtien, jatkuvan aina yhdeksännelle luokalle saakka kytkeytyen terveystiedon oppiaineeseen (Konttila ym., 2021). Tämän tutkimuksen vastaajat toivoivat kuitenkin laajempaa tiedon levittämistä seksuaalivähemmistöistä, jota ilmeisesti ei ainakaan heidän kouluissaan käsitellä tällä hetkellä tarpeeksi. Eräs tutkimukseen osallistunut nuori

(V111) jopa ehdotti vastauksessaan, että tiedon levittämisessä saattaisi hyvin toimia apuna jokin julkisuudesta tunnettu seksuaalivähemmistöön kuuluva henkilö, joka tulisi nuorten pariin koululle puhumaan aiheesta ja vastaamaan nuorten esittämiin kysymyksiin. Tämä edellyttäisi kuitenkin sitä, että henkilö olisi sinut itsensä kanssa, jotta hänen olisi miellyttävä ja helppo puhua nuorille asioista, jotka liittyvät seksuaalisuuteen (Konttila ym., 2021). Esimerkiksi kirjailija ja näyttelijä Jani Toivola tekee tilauksesta puhujavierailuja erilaisiin kohteisiin kertoen omista kokemuksistaan ja ajatuksistaan (Cool'N Talk Finland, n.d.). Lisäksi sateenkaari-ihmisten ihmisoikeus- ja kansalaisjärjestö Seta ry:n alaisena toimiva Etelä-Pohjanmaalla vaikuttava Lakeuden Sateenkaari ry jakaa tietoa ja kouluttaa ihmisiä, tarjoaa vertaistukea ja yhteistä toimintaa sekä vaikuttaa edistääkseen seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen hyvinvointia ja oikeuksia, joten yhdistyksestä voisi olla apua kouluille (Lakeuden sateenkaari ry, n.d.)

Niin ennaltaehkäisyn kuin puuttumisenkin keinoissa esiin nousi rangaistukset ja niiden koventaminen. Kiusaamisen rangaistukset eivät tällä hetkellä ole vastaajien mukaan riittävän kovia, joten rangaistuksia tulisi vastaajien mukaan koventaa niin, ettei kiusaamista tapahtuisi tai se jäisi yhteen kertaan. Kovinkaan paljon oppilaat eivät osanneet nimetä mitään konkreettisia keinoja rangaistusten koventamiseen. Esiin nousi kuitenkin erityisesti koulusta erottaminen ja huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö. Myös Mäntylän ja kumppaneiden (2013) tutkimustuloksissa esiin nousi rangaistusten koventaminen, oli se sitten kiusatun erottaminen koulusta tai pakottaminen koulun vaihtamiseen. Vastaajat olivat sitä mieltä, että kiusatun huoltajilla tulisi olla suurempi rooli kiusaamisen selvittämisessä. Huoltajiin tulisi ottaa välitön yhteys kiusaamisen ilmenemisen jälkeen ja heidän olisi hyvä tulla fyysisesti koululle selvittämään tilannetta. Samanlaiset tutkimustulokset näyttäytyivät myös Mäntylän ja kumppaneiden (2013) tutkimuksessa, jossa tutkittavat pitivät tärkeimpänä välittömän yhteyden ottamista kiusaajan kotiin ja yhteistapaamisia. Vanhemmat tulisi myös ottaa mukaan kiusaamisen ennaltaehkäisyyn ja kiusaamisen vastaiseen työhön mukaan yhdessä muiden vanhempien ja opettajien kanssa, sillä heillä voi olla siinä parhaimmassa tapauksessa hyvinkin merkittävä rooli (Salmivalli, 2010).

On kuitenkin tärkeää pohtia, onko rangaistukset ainoa keino puuttua kiusaamiseen, sillä yleensä kiusaamisen syyt ovat jossakin syvemmällä. Laura

Revon vuonna 2015 julkaisemasta väitöskirjatutkimuksesta voidaan nähdä, ettei kiusaaminen lopu kiusaajia rankaisemalla, vaan tehokkainta on pyrkiä ehkäisemään sitä etukäteen. Vaikka kyseisessä tutkimuksessa tutkittavat olivatkin päiväkotikäisiä, pätee samat seikat myös nuoriin ihmisiin ja heidän lapsuuteensa, sillä kiusaamisen kitkemiseksi luodaan hyvä pohja jo päiväkodeissa. Revon (2015) mukaan tärkeintä olisikin rankaisujen sijaan kiinnittää huomiota kiusaajan itsesäätelyn taitoihin tai kaveritaitoihin.

Rangaistusten koventamisen lisäksi oppilaat toivoivat opettajilta vakavampaa suhtautumista kiusaamiseen ja siihen puuttumiseen. Oppilaiden mielestä opettajien tulisi ottaa jokainen kiusaamistilanne vakavammin, puuttua tilanteisiin nopeammin mitä tällä hetkellä sekä seurata tilanteen kehittymistä yhdessä kodin kanssa. Kiusaamistilanteet muodostuvat helposti vakavammiksi, mikäli niihin ei viipymättä puututa (Sharp & Smith, 1994). Lisäksi kiusaamisesta kertomisesta tulisi tehdä helpompaa, ns. ”madaltaa kynnystä”, sillä tällä hetkellä kiusaamisesta kertominen koetaan vaikeana. Opettajilla on tärkeä rooli siinä, että he tekevät kiusaamisesta kertomisen tarpeeksi helpoksi omalla persoonallaan ja lähestyttävyydellään, minkä oppilaat kokevat tärkeänä. Oppilaille olisi tärkeää myös se, että kiusaamisesta pystyisi kertomaan nimettömänä, sillä riski joutua itse kiusatuksi on vastaajien mukaan tällöin suuri. Mäntylän ja kumppaneiden (2013) tutkimustulosten mukaan myös yksi tehokas kiusaamisen selvittämisen keino näyttäytyy olevan kiusaamiskysely tai sosiogrammi (Hamarus, 2008), jossa oppilaat saavat nimettömänä kertoa, kiusataanko jotakin oppilasta ja kuka kiusaa.

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella yhdeksäsluokkalaisten ajatuksia kiusaamisen ennaltaehkäisyyn ja siihen puuttumiseen liittyen. Tutkimuksen avulla saatiin selville, että kiusaamista tapahtuu kouluissa. Lisäksi sekä kiusaamisen ennaltaehkäisyyn että puuttumisen keinoja tulisi parantaa ja lisätä. Nämä keinot eivät vaadi mitään suuria investointeja tai resursseja, vaan etenkin pienillä teoilla voi olla tilanteeseen suuri vaikutus. Oppilaat pitävät etenkin opettajan ja muiden aikuisten roolia merkittävänä yksittäisenä tekijänä kiusaamisen ennaltaehkäisyssä ja siihen puuttumisessa. Kaikki lähtee siitä, että meidän, aikuisten, on näytettävä esimerkkiä nuoremmille – olla mukana heidän elämässään, kysyä kuulumisia, tervehtiä, havainnoida, olla mukana ja mukava.

Näillä kaikilla, meille pienillä teoilla, voi olla suuri vaikutus nuoren elämään ja tulevaisuuteen.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen luotettavuudella tarkoitetaan sitä, että tutkimus ja siinä käytetyt menetelmät ja ratkaisut ovat perusteltuja (Juuti & Puusa, 2020). Tämä edellyttää sitä, että tutkija kuvaa jokaisen tutkimuksen vaiheen totuudenmukaisesti, jotta lukija saa todellisen kokonaiskuvan tutkimusprosessista ja sen etenemisestä. Tutkimuksen luotettavuutta voidaan tarkastella Lincolnin ja Guban (2007) mallin neljän kohdan mukaisesti, jossa laadullisen tutkimuksen arvioinnin kriteereinä toimivat käsitteet uskottavuus, siirrettävyys, luotettavuus ja vahvistettavuus.

Uskottavuuden (*credibility*) käsitteellä on tarkoitus havainnoida sitä, vastaavatko tutkimuksen lähtökohdat sitä, mitä tutkimuksella halutaan saavuttaa (Lincoln & Guba, 2007). Tämän tutkimuksen lähtökohtana oli tavoittaa mahdollisimman moni yhdeksäsluokkalainen nuori vastaamaan tutkimukseen. Tässä onnistuttiin, sillä sähköinen kyselylomake lähti kahden yläkoulun yhdeksäsluokkalaisille, joissa kaikki paikalla olleet yhdeksäsluokkalaiset oppilaat osallistuivat tutkimukseen. Alkuperäinen tarkoitus oli teettää tutkimus vain yhden yläkoulun yhdeksäsluokkalaisilla, mutta sattumalta myös toinen yläkoulu halusi osallistua tutkimukseen, mikä mahdollisti suuremman otoskoon ja saturaation saavuttamisen. Nämä tutkimukseen osallistuneet yläkoulut olivat keskenään hyvin samankaltaisia niin oppilaskooltaan, arvoperiaatteiltaan kuin maantieteelliseltä sijainniltaan. Ainoa ero koulujen välillä oli se, että toinen kouluista sijaitsi pienemmässä kunnassa, kun taas toinen sijaitsi vähän isommassa kaupungissa. Osa oppilaiden vastauksista jouduttiin kuitenkin analyysivaiheessa karsimaan pois asiattoman kielenkäytön ja tutkimusaiheeseen millään tavalla liittyvän tekstin takia, mutta siitä huolimatta tämän tutkimuksen lähtökohdat täyttivät tavoitteet.

Kehyskertomukset johdattivat lukijaa eläytymään tilanteeseen kertomuksen alkaen sanalla "Kuvittele". Jälkikäteen ajateltuna tämä saattoi olla väärä tapa johdatella aiheeseen. Missään vaiheessa vastaajaa ei pyydetty kertomaan omista kokemuksistaan, mutta siitä huolimatta muutama vastaaja halusi omasta tahdostaan kertoa omasta kiusaamiskokemuksesta. Tutkimuksen kannalta

omasta kokemuksesta kertominen on irrelevanttia mutta tutkijalle sen kertominen on kuitenkin relevanttia. Tällaiset vastaajat mahdollisesti kokivat anonyymien tutkimukseen osallistumisen jonkinlaisena ”hätähuutona”, jolla toivoivat saavansa apua omaan tilanteeseensa.

Toinen neljästä kriteeristä on siirrettävyys (*transferability*), jolla tarkoitetaan tulosten siirrettävyyttä ulkopuoliseen vastaavaan kontekstiin (Lincoln & Guba, 2007; Itäkare & Rantavuori, 2022). Vaikka tutkimuksen aineisto oli melko laaja ja kattava, käsitti se kuitenkin vain kahden koulun yhdeksäsluokkalaiset oppilaat, joilla oli keskenään hyvin samankaltaisia ajatuksia tutkimusaiheesta. Mikäli tutkimuksen toteuttaisi esimerkiksi maantieteelliseltä sijainniltaan tai otannaltaan täysin erilaisessa yläkoulussa esimerkiksi pääkaupunkiseudulla, voisi tulokset olla erilaisia ja avata uusia näkökulmia aiheeseen liittyen. Lisäksi vastaajat vastasivat valmiiksi luotuihin kehyskertomuksiin, jotka olivat melko laajoja ja pitkiä vastata. Kehyskertomusten laajuus saattoi vaikuttaa siihen, etteivät vastaajat välttämättä lukeneet ajatuksella kehyskertomusta loppuun vaan saattoivat vastata kysytyn aiheen ohi. Toisaalta tämä ei kuitenkaan tutkimuskysymyksiä ajatellen haitannut, sillä fenomenografisessa tutkimusotteessa aineistoa käsitellään kokonaisuutena (Kalliomäki, 2012) ja silti kaikki vastaukset liittyivät jollakin tavalla tutkimusaiheeseen ja tutkimus sai täten kattavan aineiston.

Lisäksi tässä tutkimuksessa fenomenografinen analyysi ei toteutunut täysin. Fenomenografian peruslähtökohtiin kuuluu kuvauskategorioiden laatiminen (Kalliomäki, 2012), mikä ei tässä tutkimuksessa toteutunut. Kuvauskategoriolla voidaan kuvata käsitysten jakautumista esimerkiksi erilaisissa ryhmissä ja niiden välisiä suhteita (Kalliomäki, 2012). Tässä tutkimuksessa haluttiin selvittää ajatuksia kiusaamisesta yleisesti yhdeksäsluokkalaisilla, joten käsitysten jakautumisen tutkiminen ei ollut relevanttia tutkimusaiheen kannalta. Silti fenomenografinen tutkimusote oli aiheen kannalta järkevin, sillä tällä tutkimuksella haluttiin selvittää oppilaiden käsityksiä ja ajatuksia – sekä sitä, eroavatko ne jollakin tavalla toisistaan. Kuitenkaan tämän tutkimuksen tulokset eivät kerro mitenkään koko totuutta yhdeksäsluokkalaisten ajatuksista kiusaamisen ennaltaehkäisystä ja siihen puuttumisesta.

Luotettavuuden (*dependability*) kriteerillä tutkimuksessa tarkoitetaan sitä, että jokin ulkopuolinen henkilö tarkastaa tutkimusprosessin toteutumisen sekä

sitä, että tutkimus on toteutettu tieteellisen tutkimuksen käytänteitä noudattaen (Itäkare & Rantavuori, 2022). Tätä tutkimusta on työstetty useita kuukausia, ja sitä ovat edistäneet sekä tutkimuksen ohjaajan henkilökohtaisissa ohjauksissa antamat palautteet että vertaisten opiskelijoiden palautteet ja kehitysideat. Laadullisen tutkimuksen perusvaatimuksina voidaan pitää aikaresurssia, jolla tarkoitetaan sitä, että tutkijalla on riittävästi aikaa tutkimuksen toteuttamiselle (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Lisäksi tutkimusprosessin täytyy olla julkinen, eli tutkijan täytyy raportoida yksityiskohtaisesti tutkimusprosessin kulkua ja myös jonkun ulkopuolisen täytyy olla osallisena arvioimassa tutkimusprosessia (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Lisäksi kaikki tutkimuksen vaiheet noudattavat hyviä tieteellisiä käytänteitä eli rehellisyyttä, tarkkuutta ja huolellisuutta (TENK, 2021). Kun arvioidaan luotettavuutta, on tärkeää ottaa huomioon myös tutkijan oma positio tutkimusta tehdessä sekä oma objektiivinen ajattelu (Lincoln & Guba, 2007). Tässä tutkimuksessa tutkija oli täysin puolueeton. Tutkijan ei kuitenkaan ole mahdollista täysin irrottautua itsestään ja omista ajatuksistaan, jolloin täysi objektiivisuus ei ole tutkijana mahdollista (Eskola & Suoranta, 1998). Tässä tutkimuksessa tutkijan oli kuitenkin mahdollista tiedostaa omat asenteet ja uskomukset tutkittavasta ilmiöstä sekä yrittää parhaansa siinä, etteivät ne vaikuttaisi tutkimusprosessiin (Eskola & Suoranta, 1998).

Viimeinen kriteeri eli vahvistettavuus (*confirmability*) tutkimuksessa tarkoittaa sitä, että lukija pystyy tutkimusta lukiessaan seuraamaan tutkijan päättelyä ja ymmärtämään tutkijan tekemiä ratkaisuja (Lincoln & Guba, 2007). Tämän tutkimuksen eteneminen on kuvattu yksityiskohtaisesti niin, että lukijan on helppo seurata tutkimusprosessin etenemistä ja tarkastella niitä syitä, miksi tutkija on valinnut juuri tälle tutkimukselle sopivat ratkaisut. Vaikka tutkimus on toteutettu tieteellisten käytänteiden mukaisesti ja niitä noudattaen, on mahdollista, että lukija voi ymmärtää tutkimukseen osallistuneiden vastaajien vastaukset eri tavalla kuin miten tutkija on vastaukset ymmärtänyt.

Eettisen tutkimuksen tavoitteena on noudattaa eettisiä periaatteita läpi tutkimusprosessin. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeen (2019) mukaan ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisiä periaatteita ovat tutkijan kunnioitus tutkittavan ihmisarvoa ja itsemääräämisoikeutta kohtaan sekä tutkimuksen toteuttaminen siten, ettei tutkimuksesta aiheudu tutkittaville merkittäviä vahinkoja tai haittoja. Tutkimuksen aineistonkeruussa painotettiin osallistumisen

vapaaehtoisuutta ja tutkimuksesta tiedotettiin kattavasti myös oppilaiden huoltajia ennen tutkimusaineen keruuta. Lisäksi tutkimukseen osallistuminen sai keskeyttää milloin tahansa. Tutkimuksen aihe oli kiusaaminen, ja jotkut vastaajista saattoivat kokea aiheen arkana tai henkilökohtaisena. Tämän vuoksi eettisyyden näkökulmasta huomiota oli kiinnitettävä erityisesti vastaajien yksityisyydensuojaan, sillä vastaajat olivat alaikäisiä nuoria. Aineistosta ei voinut tunnistaa vastaajia millään tavalla. Vain tutkijalla itsellään oli pääsy tutkimusaineistoon tutkimusprosessin aikana, jonka jälkeen aineisto tuhottiin lopullisesti ja asianmukaisesti.

7.3 Jatkotutkimusmahdollisuudet

Kiusaamista koskeville tutkimuksille on monia erilaisia mahdollisuuksia ja aihetta tuleekin tutkia, sillä se on tärkeä ja aina ajankohtainen. Tämän tutkimuksen pohjalta voisi toteuttaa monenlaisia jatkotutkimuksia. Kuten jo aiemmin todettiin, opettajalla on oppilaiden mielestä merkittävä rooli sekä kiusaamisen ehkäisijänä että sen lopettajana. Tässä tutkimuksessa ei ole otettu lainkaan huomioon opettajien ajatuksia, joten olisikin siis mielenkiintoista ja perusteltua toteuttaa jatkotutkimus aiheesta, millaisena opettaja kokee oman roolinsa kiusaamisen ennaltaehkäisyyn ja puuttumiseen liittyen nimenomaan yläkoulussa.

Tämä tutkimus aloitettiin vuonna 2022, jolloin tarkastelussa oli vuonna 2021 Terveystieteiden- ja hyvinvointilaitoksen teettämän kouluterveyskyselyn tulokset. Toisessa mahdollisessa jatkotutkimusaiheessa tarkastelussa voisi olla THL:n vuonna 2022 teettämän kouluterveyskyselyn tulokset koskien 8.– ja 9.–luokkalaisten kokemaa koulukiusaamista, joita voisi verrata vuoden 2021 kyselyn tuloksiin, jolloin tulokset olisivat tuoreempia ja ajankohtaisempia.

LÄHTEET

- Abgottspon, J. (2021). Meidän jokaisen vastuulla on puuttua kiusaamiseen. *Nettikiusaaminen Suomessa*, 4–6. IRO Research
- Allen, K. (2009). A Bullying Intervention System: Reducing Risk and Creating Support for Aggressive Students. *Preventing School Failure*, 54(3), 199–209. <https://doi.org/10.1080/10459880903496289>
- Athanasiades, C. & Deliyanni-Kouimtzi, V. (2010). The experience of bullying among secondary school students. *Research Article*. <https://doi.org/10.1002/pits.20473>
- Cool'n talk Finland. (n.d.). Jani Toivola. https://www.coolntalk.fi/puhujat/jani-toivola/?gclid=CjwKCAiAjPyfBhBMEiwAB2CCliFgtgTz6cuAmx_-bJETpLqRHSrRaGYaoIEoHOBPj8SFNgDKY_o0RoCxBAQAvD_BwE
- Eskola, J., & Suoranta, J. (1998). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino.
- Eskola, J., Karayilan, S., Kaski, T., Lehtola, T. Mäenpää, T., Nishimura-Sahi, O., Oede, A.-M., Rantanen, M., Saarinen, S., Toivikko, P., Valtonen, M. & Wallin A. (2017). Eläytymismenetelmä 2017 – Ohjeita ja kokemuksia menetelmästä kiinnostuneille. Teoksessa J. Eskola, T. Mäenpää, A. Wallin (toim.) *Eläytymismenetelmä 2017–11 muunnelmaa*, 266–291. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0597-0>
- Eskola, J. & Nikanto, I. (2018.) Näin käytät eläytymismenetelmää: hyvät käytännöt ja kiperät kysymykset. Teoksessa Eskola, J., Nikanto, S. & Virtanen, S. (toim.) *Aikamme kasvatus: vain muutos on pysyvää? – 14 Eläytymismenetelmätutkimusta*, 385–397. Tampere University Press.
- Eskola, J., Mäenpää, T. & Wallin, A. (2017). Eläytymismenetelmä 2017. Tampere University Press.
- Espelage, D. (2014). Ecological Theory: Preventing Youth Bullying, Aggression, and Victimization. *Theory into Practice*, 53(4), 257–264. <https://doi.org/10.1080/00405841.2014.947216>

- Fisher, K., Cassidy, B. & Mitchell, A. (2017). Bullying: Effects on School-Aged Children, Screening Tools, and Referral Sources. *Journal of Community Health Nursing*. 34(4), 171–179.
<https://doi.org/10.1080/07370016.2017.1369801>
- Grönfors, M. & Vilkkä, H. (2011). Laadullisen tutkimuksen kenttätyömenetelmät. Hämeenlinna: Sofia-Sosiologia-Filosofiapu Vilkkä.
http://vilkka.fi/books/Laadullisen_tutkimuksen.pdf
- Hagman, N., Järvi, N., Kivioja, N. & Väisänen, N. (2014). Kiusaaminen yläkoulussa. Tutkimusraportti. Helsingin yliopisto.
- Hamarus, P. (2006). Koulukiusaaminen ilmiönä. Yläkoulun oppilaiden kokemuksia kiusaamisesta. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 2008. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Hamarus, P. (2008). Koulukiusaaminen, Huomaa, puutu, ehkäise. Helsinki: Kirjapaja.
- Hamarus, P., Holmberg-Kalenius, T. & Salmi, S. (2015). Opas kiusaamisen jälkihoitoon. Jyväskylä. PS-Kustannus.
- Hamarus, P. & Kaikkonen, P. (2007). Miten koulukiusaaminen syntyy ja kehittyy? Yläkoulun oppilaiden kokemuksia kiusaamisesta. *Kasvatus* 38(3), 228–239.
- Herkama, S. (2012). Koulukiusaaminen: loukkaavat vuorovaikutusprosessit oppilaiden vertaissuhteissa. University of Jyväskylä.
- Hultin, H., Ferrer-Wreder, L., Engström, K., Andersson, F., & Galanti, M. R. (2021). The Importance of Pedagogical and Social School Climate to Bullying: A Cross-Sectional Multilevel Study of 94 Swedish Schools. *Journal of School Health*, 91(2), 111–124. <http://dx.doi.org/10.1111/josh.12980>
- Huusko, M. & Paloniemi, S. (2006). Fenomenografia laadullisena tutkimussuuntauksena kasvatustieteissä. *Kasvatus* 37(2): 162–173.
- Häkkinen, K. (1996). Fenomenografisen tutkimuksen juuria etsimässä. Teoreettinen katsaus fenomenografisen tutkimuksen lähtökohtiin. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino
- Härkönen, S., Lätti, J., Rytivaara, A. & Wallin, A. (2022). Eläytymismenetelmä kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. Teoksessa *Kasvatuksen muuttuvat työ- ja toimintaympäristöt: 10 eläytymismenetelmätutkimusta*, 13–24.

Tampere University Press. Tampere. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-359-034-2>

- Höistad, G. (2003). *Irti kiusaamisen kierteestä*. Helsinki. Kirjapaja Oy.
- Helenius, J. (2022). *Kouluterveyskyselyn tuloksia. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos*.
- Itäkare, S. & Rantavuori, L. (2022). *Gradun tulos- ja pohdintaosuus, mukaan lukien luotettavuus*. Luentosarja. Tampereen yliopisto.
- Johansson, J., Hiltunen, P. & Marjakangas N. (2022). *VERSO-ohjelman tilastoraportti 2021*. Suomen sovittelufoorumi ry. Helsinki
- KiVa. (n.d.) Mikä KiVa? <https://www.kivakoulu.fi/kivaohjelmasta/>
- Konttila, A., Könni, M., Määttä, K., Pirnes, H. & Manninen, M. (2021) "Hassua puhua kikkeleistä" – nuorten seksuaalikasvatuksen sensitiivisyys ja haasteellisuus. *Oamk Journal*. Oulun ammattikorkeakoulun julkaisuja. <https://oamk.fi/oamkjournal/2021/hassua-puhua-kikkeleista/>
- Kärnä, A. (2012). *Effectiveness of the KiVa antibullying program*. Turku: University of Turku. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-5025-6>
- Laitinen, K., Haanpää, S. Francke, L. & Lahtinen, M. (2020). *Kiusaamisen vastainen työ kouluissa ja oppilaitoksissa*. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2020:3a.
- Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. (2007). But is it rigorous? Trustworthiness and authenticity in naturalistic evaluation. *New Directions for Evaluation*, 114(Summer), 15–26. <https://doi.org/10.1002/ev.223>
- Luopa, P., Pietikäinen, M. & Jokela, J. (2008). *Koulukiusaaminen peruskoulun yläluokilla 2000–2007*. Opetusministeriön julkaisuja 2008:7 [verkkopublication].
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto. (2009). *Miksi kertoisin, kun se ei auta? Raportti nuorten kiusaamiskyselystä*. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. (2019). *Tukioppilastoiminnan perusteet*. <https://www.mll.fi/ammattilaisille/kouluille-ja-oppilaitoksille/tukioppilastoiminta/toiminnan-perusteet/>
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. (2022). *Tukioppilastoiminta*. <https://www.mll.fi/ammattilaisille/kouluille-ja-oppilaitoksille/tukioppilastoiminta/>

- Marton, F. & Booth, S. (1997). *Leraning and awareness*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Marton, F. (1981). Phenomenography – describing conceptions of the world around us. *Instructional science* 10, 177–200.
- Marttinen, S. & Peura, V. (2010). Koulukiusaamisen ennaltaehkäiseminen osana luokan toimintakulttuuria [verkkajulkaisu]. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoululaitos. Pro gradu- tutkielma.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/23263/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201004221554.pdf?sequence=1>
- Mason, J. (2018). *Qualitative researching* (Third edition.). SAGE.
- Minilex. (n.d.) Rikoslaki ja alle 15-vuotias. <https://www.minilex.fi/a/rikoslaki-ja-alle-15-vuotias>
- Minilex. (n.d.) Rikoslaki ja kiusaaminen. <https://www.minilex.fi/a/rikoslaki-ja-kiusaaminen>
- MySafety. (2021). *Nettikiusaaminen Suomessa*. IRO Research.
- Mäntylä, N., Kivelä, J., Ollila, S. & Perttola, L. (2013). Pelastakaa koulukiusattu! -koulun vastuu, puuttumisen muodot ja ongelmat oikeudellisessa tarkastelussa. Kunnallisalan kehittämissäätiön Tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu nro 70. Vammalan Kirjapaino Oy. Sastamala.
- Määttänen, M. (2013). Koulukiusaamiseen puuttuminen [verkkajulkaisu]. Hämeen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Niikko, A. (2003). *Fenomenografia kasvatustieteellisessä tutkimuksessa*. Joensuun yliopistopaino.
- Olweus, D. (1992). *Kiusaaminen koulussa*. Helsinki. Otava.
- Opetushallitus. (2014). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet*. Helsinki 68
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2021). *Opetus- ja koulutussanasto (OKSA) 2*. laitos. Helsinki
- Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki. (n.d.) (1287/2013/13§)
- Perusopetuslaki. (21.8.1998/628)
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>
- Poliisi. (n.d.) Nuori rikoksentekijä. <https://poliisi.fi/nuori-rikoksen-tekija>

- Puusa, A. & Juuti, P. (2020) Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P., (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. 166–168. Gaudeamus.
- Rigby, K. (2007). *Bullying in schools and what to do about it*. (Updated, Revised). Camberwell: ACER.
- Repo, L. (2015). *Bullying and its prevention in early childhood education*. Artikkeliväitöskirja. Helsingin yliopisto.
- Salmivalli, C., Poskiparta, E. & KiVa Koulu® -työryhmä. (2018). Osa 1: Avain KiVaan Kouluun. Turku.
- Salmivalli, C., & Poskiparta, E. (2012). Making bullying prevention a priority in Finnish schools: The KiVa antibullying program. *New Directions for Youth Development*, 2012(133), 41–53. <https://doi.org/10.1002/yd.20006>
- Salmivalli, C. (2010). *Koulukiusaamiseen puuttuminen*. PS-Kustannus.
- Seta ry Sateenkaari-ihmisten ihmisoikeus- ja kansalaisjärjestö. (n.d.) Lakeuden Sateenkaari ry. <https://seta.fi/tue/lakeuden-sateenkaari-ry/>
- Sharp, S. & Smith, P. (1994). *Tackling Bullying in your School*. Practical handbook for teachers. Routledge.
<https://ebookcentral.proquest.com/lib/tampere/reader.action?docID=166761>
- Suomen perustuslaki. (11.6.1999/731)
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- THL, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2021). *Opiskeluhooltoryhmä*.
<https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/opiskeluhoolto/yhteisollinen-opiskeluhoolto/opiskeluhooltoryhma>
- THL. (2019). *Kouluterveyskysely*.
- Tiiri, E. (2022). *Bullying among School-aged Children and Adolescents*. Prevalence of Bullying Victimization, Mental Health Symptoms Associated with Bullying Victimization, Relative Age Effects and Bullying as a Predictor of Later Violent Offenses. Turun yliopisto.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-9053-5>
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (Uudistettu laitos)*. Tammi.
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2002). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.

- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2012). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa – Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012.
https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2019). Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa – Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019.
- United Nations. (1989). Convention on the Rights of the Child.
- Vilkka, H. (2021). Näin onnistut opinnäytetyössä. Ratkaisut tutkimuksen umpikujiin. Ps-kustannus.
- Whitted, K. & Dupper, D. (2005). Best Practices for Preventing or Reducing Bullying in Schools. *Children & Schools*, 27(3), 167–175.
<https://doi.org/10.1093/cs/27.3.167>
- Whittaker, E. & Kowalski, R. (2014). Cyberbullying Via Social Media. *Journal of School Violence*. 14(14), 11–29.
<https://doi.org/10.1080/15388220.2014.949377>
- Wójcik, M., & Mondry, M. (2020). Student action research: Preventing bullying in secondary school—Inkla project. *Action Research (London, England)*, 18(2), 251–269. <https://doi.org/10.1177/1476750317730652>

LIITTEET

Liite 1: Saatekirje

Tutkimukseen osallistuminen koulupäivän aikana

Hyvät yhdeksäsluokkalaiset ja huoltajat,

Olen viidennen vuoden luokanopettajaopiskelija Tampereen Yliopistosta ja teen parhaillaan pro gradu -tutkielmaa aiheesta ”*Koulukiusaamisen ennaltaehkäisy ja siihen puuttuminen yläkoulussa*”. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, mitä yhdeksäsluokkalaiset nuoret ajattelevat kiusaamisen ennaltaehkäisystä sekä kiusaamiseen puuttumisesta koulussa. Tutkimuksen tavoitteena on saada nuoren oma ääni kuuluviin ja selvittää, miten nuoret toivoisivat koulukiusaamista ennaltaehkäistävän ja siihen puututtavan yläkoulussa. Parhaimmillaan tutkimustulokset tuottavat kallisarvoista tietoa, jotta näitä asioita voitaisiin kouluissa kehittää tai muokata.

Kerään tutkimukseni aineiston sähköisesti **15 vuotta täyttäneiltä yhdeksäsluokkalaisilta oppilailta luokanohjaajan tunnin aikana**. Vastaaja osallistuu tutkimukseen omalla älylaitteellaan opettajan jakaman QR-Koodin kautta. Täytettävässä lomakkeessa on yksi kuviteltu tilanne, jonka pohjalta muodostuneiden ajatusten perusteella oppilas vastaa kysymykseen. Kyselyyn vastaamiseen kuluu aikaa enintään 10 minuuttia.

Tutkimuksessa ei kerätä minkäänlaisia henkilötietoja vastaajasta. Lomakkeessa ei kysytä vastaajan nimeä, ikää tai sukupuolta. Tutkimukseen ei liity terveydellisiä, sosiaalisia, taloudellisia tai henkilötietojen käsittelyyn liittyviä riskejä. Tavoitteena on kerätä mahdollisimman monen yhdeksäsluokkalaisen ajatukset aiheeseen liittyen. Tutkimukseen osallistumisesta ei makseta palkkiota.

Mikäli vastaaja on täyttänyt 15 vuotta, saa hän itse päättää tutkimukseen osallistumisesta. Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja tutkimukseen osallistumisen voi peruuttaa tai keskeyttää missä kohtaa tahansa ilman, että siitä koituu mitään haittaa. Tutkimusaineistoa käsitellään luottamuksellisesti EU:n tietosuoja-asetuksen ja Suomen tietosuojalain edellyttämällä tavalla. Tutkimusta varten kerätty aineisto hävitetään heti, kun tutkielma on valmistunut.

Valmis pro gradu julkaistaan keväällä 2023 sen valmistuttua Tampereen yliopiston julkaisuarkistossa osoitteessa Trepo.fi.

Ystävällisin terveisin,

Janette Saari

janette.saari@tuni.fi

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta

Tampereen yliopisto